

Arto Lindholm (toim.)

Lähiöiden osallisuuskirja

Arto Lindholm (toim.)

Lähiöiden osallisuuskirja

Arto Lindholm (toim.)
Lähiöiden osallisuuskirja

Humanistinen ammattikorkeakoulu 2018
© tekijät ja Humanistinen ammattikorkeakoulu

Ulkoasu ja taitto: Emilia Reponen
Kansi ja kuvitukset: Jarmo Röksä

ISBN 978-952-456-290-4 (verkkojulkaisu)

ISSN 2343-0664 (painettu)
ISSN 2343-0672 (verkkojulkaisu)

Humanistinen ammattikorkeakoulu julkaisuja, 49.

Sisällysluettelo

Arto Lindholm

1. Johdanto	9
--------------------------	---

Arto Lindholm

2. Osallisuus eriytyneissä lähiöissä	13
2.1 Lähiöiden eriytyminen	13
2.2 Osallisuus ja yhteisöllisyys lähiöissä	18

Anu Soini & Arto Lindholm

3. Osallisuus biisihautomoissa	22
3.1 Matka lähiöiden ytimiin	23
3.2 Biisihautomot osallistajien näkökulmasta	24
3.3 Osallistajan johtopäätöksiä	26

Minna Hautio

4. Turun Pansion ja Jyrkkälän osallisuushankkeiden kuvaukset ja johtopäätökset	28
4.1 Muistopeli	30
4.2 Origamilinnut	34
4.3 Ilmakuvavideotapahtuma	36
4.4 Yllätyksiä Jyrkkälässä	37
4.5 Johtopäätökset	40
4.6 Mitä tämän jälkeen?	42

Sanna Pekkinen

5. Keltinmäki osallistavan taiteen kokeilukenttänä	46
5.1 Yhteisötaideteos	47
5.2 Ylisukupolvinen tekstimatka lähiluontoon	48
5.3 Yllättävät tapahtumat	49
5.4 Mitä kokeilujen jälkeen?	53

Maria Luhtaniemi

6. Yhteismaan näkökulma lähiötapahtumiin	55
6.1 Yhteisöllisten tapahtumien työkalut – neljä tärkeää elementtiä	59
6.2 Lopuksi	62

Arto Lindholm & Jenni Pekkarinen

7. Osallistamisen mahdollisuudet, rajoitukset ja ohjenuorat ..	64
7.1 Kokoavia johtopäätöksiä	64
7.2 Havaintoja lähiöosallistumisesta	66

Jarmo Röksä & Arto Lindholm

8. Lähiöosallistajan ohjenuorat	71
--	-----------

Lähteet	85
----------------------	-----------

Liite 1. Lähellä lähiössä -hanke medioissa.....	89
--	-----------

1. Johdanto

Yhteisöllisyyteen liittyy paljon positiivisia mielleyhtymiä, kuten tassa-arvo, vaikutusmahdollisuuksien jakaminen, keskinäinen huolenpito, luottamus, ilo, hauskuus, turvallisuus ja hyvinvointi. Tutkimustulokset tukevat näitä mielikuvia: mitä parempi ihmisten kyky toimia toistensa kanssa on, sitä paremmin sekä yksilöt itse että koko yhteiskunta voivat. Ei siis ole ihme, että valtiovalta ja lähes kaikki yhteiskuntapolitiikan sektorit ovat pyrkineet jakamaan osallistumisen mahdollisuuksia ja saamaan ihmiset tekemään asioita yhdessä toistensa kanssa. (Ks. tarkemmin Lindholm 2015.)

Yhteisöllisyys ja osallistumisen mahdollisuudet eivät kuitenkaan jakaudu yhteiskunnassa tasaisesti. Pikemminkin sosiaalinen pääoma kasautuu muutoinkin hyväosaisille ja täten kiihdyttää yhteiskunnan polarisaatiota. Valtion tarjoamia vaikutus- ja osallistumismahdollisuuksia käyttävät lähinnä ne, joilla on paljon taloudellista ja kulttuurista pääomaa. Kaikki pääoman muodot kasautuvat samoille maantieteellisille alueille, mikä ilmenee kaupunkien jakautumisena tavoiteltaviin ja kartettaviin asuinalueisiin. Hyvillä alueilla on paljon kaikenlaista aktivismia ja yhteisöllisiä kulttuuritapahtumia, kun taas taantuvissa lähiöissä tapahtuu hyvin vähän mitään. Kun ihmiset ovat aktiivisia hyvillä alueilla, nämä alueet saavat myös paljon julkista tukea. Tämän seurauksena polarisaatio kasvaa entisestään. Yksi kulttuuri- ja sosiaalipolitiikan tärkeimmistä tavoitteista on ollut vähentää tätä ristiriitaa.

Vain harva on sitä mieltä, ettei yhteisöllisyyden luominen myös lähiöihin olisi tärkeää. Tosin kynnisestä näkökulmasta koko aihe on tärkeä vain siksi, että rikollisuus, mellakat, radikalisoituminen ja terrorismi pysyisivät niin hyvin kurissa, että kantakaupungissa asuvat paremmat ihmiset olisivat turvassa. Kotouttamispolitiikan näkökulmasta taas on tärkeää, että maahanmuuttajavaltaiset lähiöt eivät alkaisi etnisesti eriytyä, vaan että kantasuomalaiset ja maahanmuuttajat muodostaisivat toisiltaan oppivia yhteisöjä. Humanistisesta näkökulmasta taas kyse on ihmisten elämänlaadun parantamisesta: on paljon tutkimustietoa siitä, että sosiaalisen pääoman runsaudella on suora tilastollinen yhteys ihmisten terveyteen ja henkiseen hyvinvointiin (Hyypä 2013). Mitä enemmän ihmisellä on harrastuksia, kontakteja toisiin ihmisiin ja yhdessä tekemistä, sitä paremmin hän keskimäärin voi sekä henkisesti että fyysisesti.

Yksinäisyys taas tappaa ihmisiä enemmän kuin esimerkiksi liikalihavuus (Malmberg 2017). Kulttuuripoliittisesta näkökulmasta lähiöiden osallistamisessa on kyse siitä, että taide- ja kulttuuritapahtumat leviäisivät tasaisesti kaikkiin kansankerroksiin eivätkä ainoastaan yhteiskunnan eliitille ja hyväosaiselle keskiluokalle.

Taustatietoa yhteisöllisyyden ja osallisuuden edistämisestä on riittävästi, mutta osallistavista toimintakokeiluista eriytyneissä lähiöissä on vain vähän systemaattisesti kerättyä tietoa. Alalta puuttuu myös selkeä opas, joka kertoisi miten leimautuneimmankin lähiön asukkaat saadaan itse lisäämään alueen yhteisöllisyyttä ja tuottamaan alueelle tapahtumia ja miten niihin saataisiin mukaan myös vähän kulttuuria kuluttavat ihmiset. Ihmisten osallistaminen yhteisöllisiin tapahtumiin on tyystin erilaista kuin kantakaupungeissa ja siksi oppaan tulisi koota kokemukset lähiöosallistamisesta yhteen. Tämän teoksen tavoite on poistaa nämä puutteet. Itse opas on tämän teoksen lopussa.

Teos perustuu Humanistisen ammattikorkeakoulun ja Yhteismaa Ry:n Lähellä lähiössä -hankkeeseen, jota opetus- ja kulttuuriministeriö tuki. Hanke alkoi vuonna 2015 ja päättyi vuoden 2017 lopussa. Hankkeessa tuotettiin toimintakokeiluiden avulla tietoa siitä, miten nk. eriytyneissä lähiöissä voitaisiin lisätä yhteisöllisyyttä ja saada aikaan osallisuuden kokemuksia. Perimmäinen tavoitteemme oli hillitä lähiöiden etnistä, sosiaalista ja taloudellista eriytymiskierrettä. Toimintakokeilut tehtiin ”kokeilukulttuurin” hengessä eli matka ideasta toteutukseen pidettiin mahdollisimman lyhyenä. Pitkällisen suunnittelun, selvitysten ja selvitysten esiselvitysten sijasta jalkauduimme nopeasti ja rohkeastikin taantuviin lähiöihin Helsingissä, Vantaalla, Turussa ja Jyväskylässä. Kokeiluita ei rajattu yhteen tiettyyn lähiöön, jotta tämä lähiö ei kyllääntyisi tapahtumista. Helsingissä toimintaa oli Tapulikaupungissa, Kontulassa ja Jakomäessä, Vantaalla Koivukylässä, Havukoskella ja Korsossa, Turussa Pansiossa ja Jyrkkälässä sekä Jyväskylässä Keltinmäessä.

Kokeiluita tehtiin peräti 18, joista osa hyvinkin pienellä budjetilla ja osa taas resursoitiin isommin. Hankkeen kokeiluihin osallistui kaikkiaan noin 1600 ihmistä joko sisällöntuottajana tai osallistujana. Isommin resursoituja kokeiluja olivat Biisihautomo ja MunTapuli pääkaupunkiseudulla, Muistopeli Turussa ja Ikäpolvien tekstimatkat Jyväskylässä. Kaikkien kokeilujen kuvaukset ja niistä saadut havainnot kirjattiin tuoreeltaan hankkeen kotisivuille, jossa ne säilytetään pitkäaikaisesti (Ks. Lähellä lähiössä 2017). Hanke kiinnosti erittäin paljon mediaa:

valtakunnan suurimmat mediat, kuten YLE, MTV 3, Helsingin Sanomat, Turun Sanomat ja Keskisuomalainen tekivät hankkeen eri toiminnoista ohjelmia ja artikkeleita.

Hankkeen alusta asti oli selvää, että meidän täytyy luoda uusia menetelmiä yhteisölliseen osallistamiseen lähiöissä. Vanhat keinot eivät voisi tuottaa kiinnostavaa uutta tietoa. Aivan villeimpiä ideoitamme, kuten yhteisöllisesti hoidettavaa lampolaa, emme kyenneet toteuttamaan, mutta kutsuisin hanketiimin orientoitumista silti kohtalaisen rohkeaksi. Kaikilla paikkakunnilla kehiteltiin uusia menetelmiä, ja mitä erikoisempi kokeilu oli, sen paremmin tapahtuma yleensä onnistui. Muutamat kokeilut jäivät elämään hankkeen päättymisen jälkeenkin: esimerkiksi Turun Pansion muistopeli on jo saanut uusia, hankkeesta riippumattomia sovelluksia.

Kaikista tapahtumista kerättiin tutkimusaineistoa osallistuvan havainnoinnin keinoin. Kokeiluiden taustalla oleva tärkein kysymys oli sama: miten saamme lähiöiden asukkaat osallistumaan yhteisöllisiin tapahtumiin erilaisissa rooleissa? Aikaisemman kokemuksemme (mm. Lindholm 2015) perusteella tiesimme, ettei tehtävä olisi helppo. Näistä syistä toimintakokeiluita tehtiin paljon, jotta saisimme kattavasti tietoa onnistumisen ja epäonnistumisen syistä.

Teos rakentuu siten, että johdantolukua seuraa teoreettisempi katsaus suomalaisten lähiöiden eriytymiseen. Tämän jälkeen Lähellä lähiössä -hankkeen toimijat esittelevät hankkeen kokemuksia, kukin omasta näkökulmastaan. Kolmannessa luvussa silloinen kulttuurituottajaopiskelija Anu Soini kuvaa, miltä biisihautomot näyttivät hänen näkökulmastaan. Neljännessä luvussa Minna Hautio kokoaa yhteen Turun toimintakokeilut ja tekee niistä johtopäätöksiä. Viidennessä luvussa Sanna Pekkinen tekee saman Jyväskylän kokeiluiden osalta. Kuudennessa luvussa yhteistyökumppanimme Yhteismaan Maria Luhtaniemi arvioi, miten heidän kokemuksensa perusteella lähiöosallistaminen voisi onnistua.

Seitsemännessä luvussa Arto Lindholm kokoaa yhteen kaikkien toimintakokeiluiden havainnot, jotka Jenni Pekkarinen on ensin kerännyt jokaiselta hankkeen toimijalta, niiltäkin jotka eivät ole tämän teoksen kirjoittajia. Viimeisessä luvussa tulokset tiivistetään lähiöosallistajan ohjenuoriksi, jotka Jarmo Röksä kuvittaa.

Taulukko 1. Hankkeen toimintakokeiluiden tiivistelmä ja osallistujien määrä

Kokeilun nimi	Paikkakunta	Lyhyt kuvaus	Osallistujia
Biisihautomo	Helsinki & Vantaa	Lähiöbiisisanointuskilpailu ja sen tueksi 12 sanoitusta valmentavaa sanoituspajaa eri lähiöissä.	284
Ghettogether – osallistava lähiötapahtuma nuorille Kontulassa	Helsinki, Kontula	Kontulan nuorisotalolla järjestetty monitapahtumainen ilta.	82
Jakiksen improt	Helsinki, Jakomäki	Improvisaatiotyöpaja.	9
Kulttuurikulma Feeniksin avoimet ovet	Helsinki, Mellunmäki	Tapahtumapäivä, jossa varjoteatteria, askartelua, pomppupatja, musiikkia ym.	100
Luova Koivukylä	Vantaa, Havukoski	Työpajatyypinen tapahtumailta Havukosken nuorisotalolla.	60
Movie Night With Strangers	Vantaa, Korso	Yhteisöllinen elokuvatapahtuma Korson monitoimikeskuksessa.	50
Mun Tapuli -kävelykierros	Helsinki, Tapulikaupunki	Asukkaiden itsensä ohjaamat kävelykierrokset Tapulissa.	18
Naapuribrunssi	Vantaa, Länsimäki	Osallistajat valmistavat brunssille sopivaa ruokaa ja tuovat sen naapurustoon yhteiseen pöytään.	30
Olen upea!	Vantaa, Korso	Osallistajat kuvauttavat itsensä baarissa kuninkaallisessa asussa ja kertovat, miksi ovat upeita. Valokuvista näyttely.	30
Ikäpolvien yhteinen tekstimatka Keltinmäessä	Jyväskylä, Keltinmäki	Seniorit ja nuoret tekevät havaintoja Keltinmäestä, ja työstävät niistä yhdessä kollaaseja.	37
Keltinmäki omin silmin ja sanoin	Jyväskylä, Keltinmäki	Keltinmäkeläisten yhdessä tekemä, sanoista ja lauseista koostuva taideteos.	100
Kevään aikana Keltinmäessä tapahtuu	Jyväskylä, Keltinmäki	Tapahtumasarja: jättimäinen neljän suora -peli, valokuvausta, taikuutta, keikkoja.	429
Kukkulan keittiö	Jyväskylä, Keltinmäki	Yhteisöllinen ruokatapahtuma, jossa eritaustaiset kokit opastavat muut ruokakulttuuriinsa.	35
Ilmakuvavideo	Turku, Pansio	Kopterikamera kuvaa ylhäältä ihmisten muodostamia kuvia.	13
Yllätyksiä Jyrkkälässä	Turku, Jyrkkälä	Tapahtumapäivä (kaupunkiviljelyä, yhteisötaidetta, yllätyksiäsiintyjä).	60
Pizzaa ja pyörähuoltoa	Turku, Pansio	Pizzanteon ja pyörähuollon yhdistäminen.	70
Origami-linnut livertävät Pansion tarinoita	Turku, Pansio	Pansiolaiset lähettävät toisilleen tervehdyksiä linnunpönttöihin sijoitetulla origamilla.	50
Muistopeli, Pansio omin sanoin	Turku, Pansio	Pienten ihmisten tarinoista kehitelty muistipelin kaltainen ”muistopeli”.	150
		Yhteensä	1607

2. Osallisuus eriytyneissä lähiöissä

Lähiörakentaminen käynnistyi Suomessa 1950-luvulla, kun Suomi alkoi nopeasti teollistua. Rakennemuutos kiihtyi 1960- ja 1970 -luvuilla, ja teollistuviin kaupunkeihin saatiin työvoimaa autioituvalta maaseudulta. Elinkeino- ja väestörakenteen muutos oli nopea: maalta kaupunkeihin muuttaneet olivat pääasiassa nuorta ikäluokkaa. (Stjernberg 2015.) Varsin nopeasti lähiöistä tuli suomalaisten tavallisin asuinpaikka (Luhtakallio & Mustranta 2017, 11).

Lähiöiden rakentaminen liittyi yhteiskunnan vaurastumiseen ja nykyaikaistumiseen. Niihin liittyi paljon toiveikkuutta ja unelmaa paremmasta elämästä. Lähiöt toteuttivat hyvinvointivaltion syvintä ydintä: nyt kaikkiin yhteiskuntaluokkiin kuuluvilla oli mahdollisuus moderniin perheasuntoon, jossa oli juokseva vesi, sisävesi, jääkaapit ja muut nykyaikaiset varusteet. Mukavuutta lisäsi, että lähiöt rakennettiin luonnonläheisen asumisen ihannetta mukaillen. (Stjernberg 2015.)

2.1 Lähiöiden eriytyminen

Lähiöiden näkeminen ongelmana alkoi eskaloitua 1980-luvulla. Ankea ulkonäkö, häiriökäyttäytyminen, alueiden leimautuminen, syrjäinen sijainti ja yhä puuttuvat palvelut alkoivat kietoutua ongelmavyöhydiksi. Ryhdyttiin puhumaan nukkumalähiöistä ja työvoiman säilytyspaikoista. Silti lähiöt säilyttivät arvostuksensa ja esimerkiksi omistusasuntojen arvo nousi lähiöissä suurin piirtein samaa tahtia kuin kantakaupungissa. Lähiöiden sosioekonomisessa asemassa ei myöskään tapahtunut merkittävää muutosta 1970–80 -luvuilla. Markku Lankisen (1994) tutkimuksessa ei havaittu yhdenkään lähiön tulo- tai koulutustason alentuneen merkittävästi 1980-luvulla.

1990-luvun lamavuodet muuttivat lähiöiden kehityksen. Tuolloin kaupunginosien väliset erot alkoivat kasvaa Suomen suurissa kaupungeissa. Tutkimustulokset osoittavat huono-osaisuuden lisääntyneen ja kasautuneen tyypillisesti juuri 1960-luvun loppupuolella ja 1970-luvulla rakennettuihin lähiöihin. Kasvaneet erot näkyvät selvästi väestön koulutustasossa, työttömyysasteessa ja vieraskielisten määrässä. Eriytyneissä

kaupunginosissa on käynnistynyt itse itseään ruokkiva sosiaalisen, teknisen ja taloudellisen taantumisen kierre. (Vilkama 2011.) Monissa lähiöissä valtaosa aikuisväestöstä ei käy töissä, pienituloisuus on erittäin yleistä ja alhainen koulutustaso on normi (Luhtakallio & Mustranta 2017, 12).

Hyväosainen keskiluokka on alkanut karttaa taantuvia alueita ja haluaa sijoittaa lapsensa parempien alueiden kouluihin. Tämä on laskenut alueen arvostus- ja hintatasoa ja lisännyt turvattomuuden tunnetta. Samalla lähiöiden väki on alkanut ikääntyä ja kotitalouksien koko pienentyä. (Stjernberg 2015.) Myös media ruokkii taantumiskierrettä uutisoimalla, miten ”eriytyminen kiihtyy lähiöissä” (HS 2013a). Taantumiskierrettä on vaikea saada katkaistua, ellei alueille suunnata merkittäviä tukitoimia. Lähiöiden eriytymisen estäminen on nostettu keskeiseksi lähiökehittämisen tavoitteeksi ja sitä toteutetaan yhä useammin yhteistoiminnassa lähiön asukkaiden kanssa.

2000-luvulla Suomen monikulttuuristuminen nopeutui ja maahanmuuton vaikutukset alkoivat näkyä väestörakenteessa. Huono-osaisuuden keskittymisellä ja maahanmuuttajien määrällä alkoi olla yhä selvemmin havaittavissa oleva yhteys. Kantaväestön kokemusmaailmassa sosiaaliset ongelmat ja etninen rakenne liittyvät toisiinsa, mikä kiihdytti maahanmuuttajavaltaiten lähiöiden etnistä eriytymistä. Kansainvälisessä keskustelussa tunnetaan valkoinen pako (White Flight) -ilmiö, joka viittaa juuri kantaväestön haluun pyrkiä pois maahanmuuttajavaltaisiksi mielletyiltä asuinalueilta. Lähiöiden etniseen eriytymiseen alettiin Euroopan maissa kiinnittää vakavaa huomiota vasta 2000-luvulla, vaikka sosioekonomista eriytymistä vastaan oli kamppailtu vuosikymmeniä (Bolt 2009).

Joissakin tutkimuksissa valkoisen paon on arvioitu käynnistyvän, kun maahanmuuttajien määrä alueella nousee yli 20 prosentin. Uudet ruotsalaiset tutkimukset osoittavat kuitenkin hätkähdyttävästi, että valkoinen pako alkaa jo, kun maahanmuuttajien määrä nousee 3–4 prosenttiin. Tämä kipupiste (*tipping point*) pätee kuitenkin vain, mikäli maahanmuuttajat ovat pääasiassa ei-eurooppalaisia. (Aldén, Hammarstedt & Neuman 2015.) Kaupunkitutkija Katja Vilkama (2011) on osoittanut, että valkoinen pako on totta myös Suomessa ainakin pääkaupunkiseudulla. Turvattomuus, epäsiisteys, huono maine ja maahanmuuttajien määrä kietoutuvat kantaväestön kokemuksissa yhdeksi vyyhdeksi. Ilmiöstä kärsivät juuri maahanmuuttajat.

Etninen eriytyminen ei johdu pelkästään siitä, että kantaväestö muuttaa maahanmuuttajavaltaisilta alueilta pois. Maahanmuuttajavaltaisiin kaupunginosiin syntyy kansainvälisiä yhdistyksiä, palveluita ja liiketoimintaa. Lisäksi maahanmuuttajien alueellinen keskittyminen helpottaa tukiorganisaatioiden toimintaa. Nämä seikat ovat uusille maahanmuuttajille vetovoimatekijöitä. Tutkimustiedon mukaan maahanmuuttajien keskittyminen joihinkin kaupunginosiin ei heikennä kotoutumista Suomeen (Vilkama 2011, 32–36).

Kulttuuripolitiikka saattaa tahtomattaan kiihdyttää kaupunginosien leimautumista huono-osaisten taantuviin lähiöihin ja vauraan keskiluokan suosimiin kaupunginosiin. Kun hyväosainen ja hyvin koulutettu keskiluokka keskittyy trendikkäisiin kaupunginosiin, myös kulttuurilaitokset kiertävä spontaani kulttuurituotanto keskittyy näihin kaupunginosiin (Lindholm 2015). Kaupungit usein tukevat kansalaisten omaehtoisia tapahtumia, minkä vuoksi vauraat alueet kahmivat kulttuurin tuet ja näin eriytymiskehitys vain kiihtyy. Lisäksi lähes kaikki etabloituneet kulttuurilaitokset sijaitsevat hyväosaisten asuttamilla alueilla. Kulttuurituotantajille tulee harvoin edes mieleen järjestää tapahtumia leimautuneissa lähiöissä, eikä se olisikaan taloudellisesti järkevää. Näistä syistä ei ole yllättävää, että asuinalue selittää erittäin voimakkaasti kulttuurin kulutusta: lähiöissä asuvat ovat sekä fyysisesti että henkisesti paljon kauempana taiteesta ja kulttuurista kuin keskustassa asuvat (mm. Purhonen ym. 2014). Kulttuuripolitiikkaa on kuitenkin pyritty uudistamaan siten, että julkinen tuki suuntautuisi jatkossa tasaisemmin kaikkiin kaupunginosiin.

Lähiöiden eriytymiskehitys ei kuitenkaan ole luonnonlaki. Kaupunkitutkijoiden (mm. Timo Kopomaa) visioissa siintää myös toisenlainen kehitys. Kopomaa puhuu tulevaisuuden leppoistetusta lähiö 2.0:sta, joka on enemmän kuin pelkkä nukkumapaikka: siellä on hyvät ulkoilumahdollisuudet, paljon kansanjuhlia, tapahtumia ja festivaaleja. Taideharrastukset nivoutuvat leppoisten lähiöiden arkeen ja juhlaan. Grillikatokset, yhteisöpuutarhat, leikkimökit ja yhteiset saunat lisäävät naapureiden yhteistoimintaa. Kirjastot, kirkot, koulut ja yhteisötalot avautuvat asukkaille normaalin palveluaikansa ulkopuolella. Kaikkea tätä yhdistää ajatus kiireettömyydestä ja yhteisestä hyvästä tunnelmasta. (Kopomaa 2011.) Kopomaan ajatuksia voisi hyvin jatkaa: jakamistalouden hengessä lähiöissä voisi olla yhteisiä polkupyöriä, kirjoja, työkaluja tai vaikkapa kimpapakyytejä keskustaan ja työmatkoille. Naapureiden monikulttuuriset yhteiset illalliset, kotona pidettävät taidenäyttelyt, naapuriravintola

tarjoaminen ja kaveruuden tarjoaminen yksinäisille voisivat olla tavanomainen tapa toimia. Lähiöissä voisi olla jopa yhteinen kanala tai lamppola – vain mielikuvitus rajoittaa yhteistoiminnan lisäämistä.

Jo nyt on nähtävissä pieniä merkkejä lähiöiden muuttumisesta Kopomaan hahmottamaan suuntaan. Lähiöissä on esimerkiksi järjestetty tapahtumia, joita siellä ei ole totuttu näkemään. Helsingin Kontulassa järjestettiin vuonna 2016 ensimmäiset elektromusiikkifestivaalit, ja ne vetivät tapahtumapaikat tupaten täyteen. Merkittävää on, että tapahtuma ei saanut mitään julkista tukea, vaan yksityiset tapahtumatuottajat näkivät lähiöissä uuden mahdollisuuden. Lisäksi Helsingin kulttuurikeskuksen tukema ei-kaupallinen KontuFestari on kasvanut varsin suureksi tapahtumaksi. Myös monikulttuuristuminen on yhä useammin alettu nähdä vetovoima- eikä työntötekijänä. Helsingin Sanomat (HS 2016) otsikoi näyttävästi, kuinka ”Hiiligrillit ja halal-liha-autot syrjäyttivät kaljahanat Kontulan ostarilla”. Artikkelin viesti oli, että monikulttuuriset yritykset ovat elävöittäneet lähiön suurta ostoskeskusta, ja Kontulaan tullaan syömään pidemmältäkin matkalta.

Muutamat muutkin tutkijat kuin Kopomaa ovat nähneet eriytymiskeshityksen käänteen tapahtuneen ainakin pääkaupunkiseudulla. Lähiötutkijat Mats Stjernberg ja Teemu Kempainen (Kvartti 2017) uskovat pääkaupunkiseudun lähiöiden menestykseen ja arvelevat, että joistakin lähiöistä voisi tulla nk. luovan luokan suosimia asuinalueita ja kanta-kaupunkiin rajoittunut uusi kaupunkiaktivismi saattaa hyvinkin levitä lähiöihin. Myös lähiöiden turvallisuustilanne vaikuttaisi olevan parane-massa.

On vielä epäselvää, mihin suuntaan suomalaisten lähiöiden kehitys kääntyy. Kansainvälinen tutkimus osoittaa, että etninen ja sosiaali-nen eriytyminen voi yhtä hyvin kiihtyä kuin laimentuakin (Bolt 2009). Myöskään suomalaiset lähiöt eivät ole yksi yhtenäinen ryhmä, vaan niiden etninen ja sosioekonominen profiili on hyvin erilainen, ja on myös epäselvää mitä koko käsitteellä tarkoitetaan. Lähiö synnyttää konnotaation Helsingin Jakomäen kaltaisesta ongelma-alueesta, mutta teknisesti myös Kulosaaren kaltainen eliittialue täyttää lähiön tunnusmerkistön (Stjernberg 2015). Englanninkielinen sana *suburb* viittaa juuri Kulosaaren kaltaiseen asuinalueeseen.

Vaikka lähiö olisi tilastollisilla yhteiskuntapolitiittisilla mittareilla (työllisyys, rikollisuus, huostaanottojen ja toimeentulotukiasiakkaiden määrä

Taulukko 2. Lähiöiden kehityskulkujen päälinjat eriytymiskehityksen näkökulmasta

Ajanjakso	Lähiödiskurssi
1950–1960 –luvun puoliväli.	Lähiörakentaminen alkaa, vallitsevana ajatuksena ”puutarhakaupunki” ja ”metsäkaupunki”
1960- loppupuoli – 1970-luku	Lähiöt elintason ja modernisaation ilmentyminä. Betonielementtirakentaminen, tavoitteena ”kompaktikaupunki”
1980-luku	Lähiöiden näkeminen ongelmana. Lähiöiden sosioekonominen status ei kuitenkaan heikenny ja lähiöt säilyttävät arvostuksensa.
1990-luku	Kaupunginosien eriytymiskehitys alkaa Suomessa.
2000-luku – 2010-luvun puoliväli	Etninen eriytyminen ja valkoinen pako alkaa. Eriytymiskehitys kiihtyy.
2015–	Ensimmäiset heikot signaalit positiivisesta monikulttuurisuudesta, tapahtumarikkaista lähiöistä ja lähiöiden gentrifikaatioista.

tms.) ongelmallinen, niin asukkaat itse yleensä pitävät kaupunginosaansa varsin mainiona paikkana asua (Akkila & Hirvonen 2014). Kolme neljästä ns. ongelmalähiön asukkaasta tuntee ylpeyttä kaupunginosastaan ja yhdeksän kymmenestä pitää kaupunginosaansa turvallisena (Humak 2016). Paikallisia palveluita arvostetaan ja usein myös luonnonkauneutta (Luhtakallio & Mustranta 2017, 19).

Ristiriita tilastojen ja mielikuvien varassa olevan keskiluokan ja asukkaiden kokemusmaailman välillä on niin räikeä, että kutsumme tätä *keskiluokan harhaksi*. Keskiluokan on omasta kuplastaan käsin vaikea ajatella, että lähiöiden asukkaat voivat olla täysin tyytyväisiä kaupunginosaansa ja elävät antoisaa elämää – eivätkö he tiedä paremmasta? Hyvinvoiva keskiluokka helposti tulee jopa ajatelleeksi, että työväenluokkaisuus on huono-osaisuuden esiaste ja vielä huono-osaisemmat ovat tehneet elämässään vääriä valintoja ja ovat siten itse syyllisiä huonompaan asemaansa.

Osallistajan työssä on vaarallista pudota keskiluokan harhaan. Silloin ihmiset näyttäytyvät toiminnan kohteina, joille tehdään ”hyviä asioita”. Katse voi olla myötätuntoinen, mutta se suuntautuu ylhäältä alaspäin. Eeva Luhtakallio ja Maria Mustranta (2017, 26) havaitsivat, että pitkäänkin alueella toimineet lähiötyöntekijät sanovat kyllä olevansa asukkaiden puolella, mutta puhuvat heistä erilaisten toimenpiteiden

kohteina luottamatta ihmisten aktiivisuuteen ja kyvykkyyteen. Vakiintuneet käsitteet viittaavat samaan suuntaan: kun aluetyöntekijät puhuvat toimijoista ja asukkaista, tehdään suora ero toimijoihin ja toiminnan kohteisiin. Lisäksi koko käsite osallistaa sisältää konnotaation siitä, että ihmisiä voidaan ohjalla toivottuun suuntaan. Osallistuminen puolestaan sisältää ajatuksen alhaalta ylöspäin kumpuavasta aloitteellisuudesta (Lindholm 2015, 15). Osallistaminen saattaa myös ikävästi viitata sellaiseen työvoimapolitiiseen pakko-osallistumiseen, jossa passiivisuus johtaa työmarkkinatuen menettämiseen.

Lähiöiden segregaatiokehitystä on yritetty monin tavoin jarruttaa. Tärkeimpinä keinoina on pidetty lähiöiden korjausrakentamista sekä vuokra- ja omistusasuntojen sijoittamista samoille alueille, jotta lähiöiden sosioekonominen rakenne sekoittuisi (Holmqvist & Bergsten 2009). Infrastruktuuriin liittyvien ratkaisujen lisäksi on Suomessa 1980-luvulta asti käynnistetty kymmenittäin lähiöiden kehittämishankkeita, joissa on pyritty parantamaan lähiön asukkaiden yhteisöllisyyttä ja osallisuutta. Tällaisia hankkeita ovat muun muassa ”Lähiöprojekti”, ”Move” ja ”Lepoisa lähiö” vain joitakin mainitaksemme.

Kulttuuripolitiikassa on tehty paljon taidelaitosten lähiöihin jalkautuvia projekteja, kuten Kansallisteatterin *Reittejä Kontulaan*, Zodiakin *Minun nimeni on* ja Kiasman *Museo tuli kylään*. Helsingin kulttuurikeskus on käynnistänyt nk. Helsingin mallin pilottivaiheen, jossa 12 taidelaitosta jalkautuu neljään lähiöön, Maunulaan, Kaarelaan, Jakomäkeen ja Vuosaareen. Helsingin mallin tavoitteena on vakiinnuttaa osallistava kulttuuri lähiöihin ja siten suunnata kulttuurin tuet tasaisemmin koko kaupungin alueelle. Myös lähiöissä tehtävä yhdyskuntatyö on tärkeä, joskin viime aikoina hiukan marginalisoitunut, osa sosiaalityötä Suomen suurissa kaupungeissa. Yhdyskuntatyö on eri kaupungeissa organisoitu eri tavoin osaksi sosiaalityötä, nuorisotyötä tai opetus- ja kulttuuritoita. (Roivainen ym. 2008, 28.)

2.2 Osallisuus ja yhteisöllisyys lähiöissä

Viime vuosina on paljon puhuttu kaupunkiaktivismista ja siihen liittyvästä uusyhteisöllisyydestä. Kaupunkien trendialueilla on pöhinää, omalehtoisia kulttuuritapahtumia, pop-up -tempauksia ja mitä mielikuvituksellisimpia tapahtumia, joilla ei ole mitään tekemistä vakiintuneiden

taidelaitosten tai kaupunkien rakenteiden kannalta eikä läheskään aina tarvita edes kaupunginosayhdistyksiä. Nämä tapahtumat ovat tyyppillisesti itseorganisoituneita, oma-aloitteisia, sitoutumattomia, vapaaehtoisvoimin toimivia, litteää hierarkiaa toteuttavia, demokraattista toimintatapaa noudattavia, löyhän verkostomaisesti toimivia, yhdessä tekemiseen tähtääviä, idealistisia ja vähäisillä resursseilla pärjääviä. (Opas kaupunkiaktivismiin 2014.)

Uudenlaisissa kaupunkitapahtumissa itse sisältö ei ole kovin tärkeää, vaan ihmisten välinen vuorovaikutus. Myös poliittiset tapahtumat alkavat olla lähellä yhteisöllisiä hauskanpilotapahtumia. Pridellä, lutkamarsseilla ja kriittisillä pyöräilytapahtumilla on poliittinen sanoma, mutta niissäkin ihmisten yhteisöllisyys on vähintään yhtä tärkeää. Kantakaupungissa satoja ihmisiä vetävä tapahtuma saattaa saada alkunsa yhden ainoan ihmisen aktiivisuudesta ja jos idea on hauska, siihen saatetaan ilmoittautua hetkessä satoja osallistujia. Esimerkiksi kun kulttuurituottaja Tiina Takala järjesti pikkuhauskan pikadeittitapahtuman, niin siihen ilmoittautui viikonlopun aikana 900 ihmisistä. Lähiössä tällainen menestys tuskin olisi mahdollista.

Miksi sitten omaehtoista yhteisöllistä toimintaa ja kaupunkiaktivismia ei synny lähiöissä läheskään yhtä helposti kuin kantakaupungissa? Tätä on selitetty koulutuksella hankittavan kulttuuripääoman epätasaisella jakautumisella. Koulutus ei ainoastaan lisää tietoja ja taitoja, vaan myös antaa luottamusta omiin voimiin ja vaikutusvaltaan. Lisäksi ikärakenne suosii omaehtoisia tapahtumia: trendikkäillä alueilla on paljon nuorehkoja sinkkuja ja dinkkuja (*double income, no kids*), joilla on energiaa tuottaa suorastaan hulluja ja elämyshakuisia tapahtumia (Lindholm ym. 2011, 35). Kulttuuri- ja taidetapahtumiin osallistaminen on lähiöissä erityisen haastavaa, koska keskikaupungilla asuvat kuluttavat lähes kaikkea taidetta ja kulttuuria selvästi enemmän kuin lähiöissä asuvat.

Asukkaiden osallistumisen lisääminen on ollut yksi tärkeimmistä tavoitteista lähiöiden kehittämishankkeissa. Yhteisöllisyyttä ja ihmisten kohtaamista halutaan lisätä, koska ihmisten hyvinvoinnin ja yhteisöllisyyden välillä on positiivinen yhteys. Lisäämällä ihmisten kohtaamispaikkoja ja -tilanteita myös hyvinvointi ja kiinnittyminen omaan asuinalueeseen paranee. Lisäksi kohtaamisen uskotaan tekevän lähiöstä kiinnostavamman, vetovoimaisemman ja elävämmän. Käänteisesti, lähiöiden ihmisten atomisoitumisen, pahoinvoinnin ja vetovoiman heikkenemisen välillä on vastaava yhteys. Aiheellinen pelko on ollut, että

lähiöistä tulee juurettomien ja asuinalueestaan piittaamattomien ihmisten moniongelmainen ja eristäytynyt nukkumapaikka. Ei siis ihme, että lähiöhankkeissa ja lähiöiden suunnittelussa on pyritty lisäämään juuri ihmisten yhdessä tekemistä. (Lilius 2016.)

Yhteiskuntaan osallisuuden tunne on lähiöissä heikompaa kuin kanta-kaupungeissa. Osallisuutta yhteiskuntaan mitataan usein äänestysprosentilla. Äänestäminen ei ole ainoa eikä tärkein osallisuuden muoto, mutta siitä on helppo saada luotettavaa tilastotietoa. Lisäksi äänestämisen tiedetään kertovan muustakin kiinnittymisestä yhteiskuntaan: matalalla äänestamisprosentilla on suora tilastollinen yhteys syrjäytymisriskiin, osattomuuden kokemukseen ja muuhun huono-osaisuuteen (Luhtakallio & Mustranta 2017, 21). Esimerkiksi Helsingin Jakomäessä vuoden 2017 kuntavaalien äänestysprosentti oli 43, mutta eliittialueilla se oli lähes 80. Vastaavasti jakomäkeläinen mies kuolee keskimäärin peräti seitsemän vuotta nuorempana kuin eliittialueella asuva, mikä kertoo kaiken pahoinvoinnin kasautumisesta samoille alueille (YLE 2017). Heikon äänestysprosentin lisäksi osattomuuden tunteesta kertoo populististen puolueiden kannatus: Jakomäessä Perussuomalaisen kannatus oli noin kuusinkertainen eliittialueisiin verrattuna (YLE 2011).

Osattomuuden tunne yhteiskuntaan vaikuttaisi heijastuvan monin tavoin yhteisöllisyyden kokemukseen. Yhteiskunta ei näyttäydy eriytyneissä lähiöissä yhteisönä – siis sellaisena, johon kuulutaan. Pikemminkin yhteiskunta on jotain, jonka kohteena ja armoilla ollaan. Tällöin suhtautuminen yhteiskuntaan jää helposti uhmakkuudeksi ja jonkinlaiseen vastarintaan nousemiseksi. (Luhtakallio & Mustranta 2017, 27.) Tämä saattaa vaikuttaa siihen, miten keskiluokkaiseen, selvästikin jostain muualta tulevaan osallistajaan suhtaudutaan. Luottamus on voitettava ennen kuin varautuneisuus täysin katoaa.

Oppositioasema yhteiskuntaan ei tietenkään tarkoita sitä, etteikö yhteisöllisyys voisi rakentua lähiöiden asukkaiden kesken. Tästä kertoo mm. se, että kolmen neljästä lähiössä asuvasta on helppo saada naapuriapua, ja lähes kaksi kolmesta kertoo tuntevansa yhteenkuuluvuutta toisten samassa kaupunginosassa asuvien kanssa (Humak 2016). Silti vaikuttaa siltä, että yhteisöllisyys ei rakennu lähiöissä läheskään yhtä helposti kuin kaupunkien trendikkäillä alueilla. Asukkaista itsestään omaehtoisesti kumpuavaa yhteisöllistä toimintaa on hyvin vähän. Usein asukasyhdistykset ovat uinuvia tai niissä toimii vain muutama aktiivinen henkilö.

Lähiöissä on myös ristiriitoja, jotka eivät näy kantakaupunkiin. Omistusasunnoissa asuvat tekevät pesäeroa kaupungin vuokra-asunnoissa asuviin, ja maahanmuuttajien ja kantasuomalaisten välillä on usein jännitteitä. Pohjimmiltaan kantasuomalaisten ja maahanmuuttajien väliset ristiriidat kumpuavat siitä, että hyväosaisten vähiten arvostamat ryhmät kamppailevat samoista niukoista resursseista – oli pa kamppailu todellinen tai kuviteltu. Arkisetkin kohtaamiset latutuvat usein negatiivisella tavalla merkityksellisiksi juuri etnisyyden kautta. (Häkkinen 2016, 63–64.)

Kantasuomalaisten ja maahanmuuttajien ristiriidat eivät ole väistämättömiä. Mitä tiiviimmät siteet kantasuomalaisella maahanmuuttajanaapuriiin on, sitä vähemmän etnisellä taustalla on merkitystä. Tyypillisesti tuttavuus kantasuomalaisten ja maahan muuttaneiden välillä syntyy lasten pihalla leikkimisen tai lasten harrastusten kautta, jossa pienikin hyvántahdonele saatetaan kokea erityisen positiivisena. Tästä näkökulmasta yhteisöllisyyttä edistävissä hankkeissa olisi tärkeää edistää mitä tahansa kanssakäymistä maahanmuuttajien ja kantasuomalaisten välillä. Tämä on sitä tärkeämpää, mitä vieraampi suomalainen kulttuuri maahanmuuttajalle on. (Häkkinen 2016.)

Lähiöiden osallisuutta ja yhteisöllisyyttä edistäviä hankkeita on myös kritisoitu – ja epäilemättä aiheellisestikin. Erityisen terävää kritiikkiä ovat esittäneet sosiologi Eeva Luhtakallio ja toimittaja Maria Mustranta (2017). He kuvaavat oivaltavasti, joskin sarkastisesti, miten poliittista osallisuutta lisäävät hankkeet todellisuudessa ovat ylhäältä alaspäin johdettuja eivätkä vastaa lainkaan lähiöissä asuvien ihmisten kokemusmaailmaa. He eivät myöskään usko lyhyiden ja projektimaisten aktivointihankkeiden tuottavan tuloksia, eivätkä varsinkaan kestäviä tuloksia. Yhteisöllisyyskin näyttäytyy tutkijoiden pöydällä lähinnä taikapölykäsitteenä, jonka tarkkaa sisältöä ei yleensä edes avata.

3. Osallisuus biisihautomoissa

Tammikuussa 2017 julistimme lähiöbiisin sanoituskilpailun alkaneeksi. Idea oli, että kuka tahansa saisi kirjoittaa lähiöelämästä kertovan kapaleen sanoituksen. Sitä, mikä luokitellaan ”lähiöbiisiksi” ei määritelty, vaan sanoitukset saivat olla myös mielenmaisemia ilman suoria viittauksia lähiöihin. Myöskään tyyllilajia ei rajoitettu: sanoitukset saivat olla poppia, rokkia, iskelmää, räppiä tai mitä tahansa muuta tyyliä. Kilpailun tuomareina toimivat popitaiteen ammattilaiset Maarit Hurmerinta, Mira Luoti, Mikko Sarjanen ja kirjailija Anja Erämaja. Voittajalle oli luvassa sekä mainetta että konkreettinen palkinto. Lisäksi voittajasanointus sävellettäisiin kokonaiseksi biisiksi ja valmis teos levitettäisiin Spotify-palvelussa.

Omaan sanoitukseen kehoitettiin hakemaan ulkopuolista näkökulmaa ja vinkkejä tekstin viilaamiseen järjestämistämme *Biisihautomoista*. Koska sanoituskilpailu oli valtakunnallinen ja Biisihautomoita järjestettiin ainoastaan pääkaupunkiseudulla, tarjosimme mahdollisuutta lähettää teksti sähköpostitse kommentoitavaksi ennen varsinaiseen kilpailuun osallistumista. Lähiöbiisi-sanoituskilpailu huipentui voittajan julkistamiseen toukokuussa Vantaan kaupunkijuhlissa Hurmerinnan ja Sarjanen johdolla.

Kilpailuun lähetettiin sanoituksia yllättävän paljon, peräti kolmesataa. Suomalaisia sanotaan kirjoittavaksi kansaksi, ja se vaikuttaisi pätevän myös sanoituksien kirjoittamiseen. Kilpailuun lähetetyt sanoitukset käsitelivät lähiöelämää humoristisesti, pistävän realistisesti ja traagisesti. Joidenkin tekstien sävellystyökin oli jo tehtynä. Kiinnostavaa oli, että valtaosa osallistujista oli miehiä. Ehkä musiikki ja lyriikat ovat miehille luonteva tapa ilmaista tunteita ja kertoa tarinoita.

Biisihautomoita järjestettiin kaksitoista vuoden neljänä ensimmäisenä kuukautena ja ne järjestettiin lähiöissä Helsingissä ja Vantaalla lähiöiden yleisissä olohuoneissa. Hautomoita markkinoitiin monin eri tavoin ja osallistuminen pyrittiin tekemään mahdollisimman helpoksi. Biisihautomoita vetivät Vantaan Sanataidekoulun ohjaajat Janette Hannukainen ja Noora Nyyssönen. Biisihautomoissa pohdittiin esimerkiksi sitä, millaisia paikkoja ja henkilöhahmoja omalla asuinalueella on ja kuinka sanoitukseen löytyy se oma ääni ja tarina, jonka haluaisi kertoa.

Sanataideohjaajien mukana oli paikan päällä toisena osallistajana ja havainnoijana silloinen kulttuurituottajaopiskelija Anu Soini.

3.1 Matka lähiöiden ytimiin

Jotta Biisihautomo-konsepti saataisiin juurrutettua lähiöihin, liikkeelle lähdettiin ensin kartoittamalla lähiöiksi lukeutuvia alueita: miltä täällä näyttää, keitä tällä toimii ja missä voisimme sanoitushautomon järjestää? Suuntasimme aluksi meille uusiin lähiöympäristöihin ja tutustuimme alueisiin tuntosarvet herkkinä. Lähiön tyypillinen pohjapiirros piirtyi mieliimme: ostoskeskus tai ehkä kaksi, uudempi ja vanha, peruspalvelut lähikauppoineen ja kirjastoineen, mahdollisesti jokin yhdistys ja nuorisotila, sekä vähintäänkin yksi publi. Tämä kattaus oli yleensä kerrostalojen siimeksessä ja paikallisen julkisen liikenteen solmukohdassa.

Valintakriteereinä biisihautomopaikoille oli, ettei lähiössä saa olla samanaikaisesti toista käynnissä olevaa hanketta, kohtaamispaikan täytyy olla sisätila ja niin suuri, että tilaan mahtuu kirjoittamaan. Esimerkiksi marketteihin olisi ollut liian haasteellista jalkautua tällä konseptilla. Lähestyimme eri palveluita tarjoavia tahoja kertoen, ettemme pyydä muuta kuin lupaa saada kutsua lähialueen asukkaita koolle juttelemaan ja kirjoittamaan. Paikkojen yhteyshenkilöt olivat esimiestehtävissä ja tapahtumista vastaavia, ja saivat meiltä *Pubiaforismikirjan* kiitokseksi ja innostukseksi. Yhteistyö kannatti aloittaa kasvokkain ja tuliaisen kera.

Biisihautomot käynnistettiin talvella 2017. Suuntasimme jo kartoittamisvaiheessa tutuiksi tullesiin paikkoihin. Ennakkomarkkinointia oli jo tehty ruohonjuuritasolla. Markkinoinnissa tihennettiin julkaisuväliä Facebookissa ja Instagramissa. Muu markkinointi ja Biisihautomojulisteiden jako aloitettiin ikävä kyllä liian myöhään – osa hautomoista oli ehditty jo toteuttaa siinä vaiheessa, kun vasta minimimäärä infoprinttiä oli ehditty viedä julkisille paikoille. Jokaisen Biisihautomon jälkeen hankkeen sivuille päivitettiin hautomon tunnelmat.

Kävi ilmi, ettei julisteiden paikkoja ole nykyään helppo löytää ilman, että niiden kiinnittämisessä olisi ilkeväntahtoista makua. Saimme ulkopuolisilta tahoilta palautetta, että julisteiden eri koot, värit ja tiedon asettelu sekä määrä olisi pitänyt suunnitella ennakkoon tarkemmin, jotta ne olisivat tavoitaneet helpommin suuremman yleisön. Markkinoinnin myöhäs-

tyminen ja tiimin uudelleenorganisointi sai aikaan rajun ryhtiliikkeen, jonka seurauksena kymmeniin lehtiin, medioihin ja organisaatioiden, kuten kirjastojen ja musiikkiopistojen, Facebook-sivuihin otettiin yhteyttä. Viestikärkiä oli kaksi: valtakunnallinen sanoituskilpailu ja pääkaupunkiseudun kanaville suunnattu Biisihautomoinfo.

Ryhtiliike tuotti isosti tulosta. Lähiöhautomoista kerrottiin näyttävästi muun muassa Helsingin Sanomissa, Radio Suomessa, Ylen Kultakuume -radio-ohjelmassa ja Basso Median julkaisuissa. Eniten huomiota sai MTV:n Kymmenen uutisten loppukevennys, jossa Biisihautomo oli tositoimissa kontulalaisessa pubissa Helsingissä. Valtakunnallisen median avoin syli häkellytti koko hanketiimin. Ideassamme oli jotain erittäin kiinnostavaa.

3.2 Biisihautomot osallistajien näkökulmasta

Valtakunnan suurimpien medioiden artikkeleista ja ohjelmista huolimatta tunkua Biisihautomoihin ei vieläkään tullut. Joihinkin kohtaamisiin saimme vain muutaman sanoittajan, parhaimmillaankin kymmenkunta. Paikan päällä teimme sanataideohjaajan kanssa monestikin viime hetken osallistamisia, jotta paikan päällä muista syistä olevat liittyisivät seuraamme yrittämään laulun sanoittamista. Hankalimmiksi paikoiksi osoittautuivat kirjastot, vaikka luento- ja kirjallisuuspiiritapahtumia niissä on totuttu näkemään. Saimme todeta, että kirjastoissa työskennellään tai piipahdetaan vain nopeasti: ihmiset eivät helposti syty uuteen ideaan kesken ennalta suunnitellun käynnin. Jäimme miettimään, voisiko tunnetun sanoittajan vetämä hautomo saada ihmiset liikkeelle. Toisaalta se voisi yhtä lailla nostaa jännitystä ja siten samalla osallistumiskynnystä.

Parhaiten onnistuimme lähiöiden yhteisötiloissa, joissa usein kysyttiin, milloin tulemme seuraavan kerran. Näissä osallistuttiin jo siitä ilosta, että osoitimme kiinnostusta myös yksinäisyyttä kokeneita ihmisiä kohtaan. Uuteen oltiin valmiimpia, kun aikaa tultiin tarkoituksella kuluttamaan kahvikupin ja voileivän ääreen. Niinpä paikat, kuten kiireettömät pubit ja monitoimitilojen kahvituvat, osoittautuivat konseptille hedelmällisimmiksi.

Huomasimme myös, että määrä ei aina korvaa laatua. Tapaamamme kirjoittajat toivat mukanaan mitä kiinnostavampia tarinoita ja olivat

mukana Biisihautomoissa suurella sydämellä. Saimme tavata alkutaipaleellaan olevan metalli- ja rockvaikutteisen bändin, tuiki tavallisia pöytälaatikkosanoittajia ja jo kokeneita säveltäjiä ja sanoittajia. Jokaisessa kohtaamisessa oli aistittavissa pientä innostuksen sekaista jännitystä, sellaista kipinää joka syntyy, kun ollaan omien lempiasioiden äärellä ja sinut ja tuotoksesi otetaan vakavasti. Näitä ihmisiä yhdisti rohkeus ilmaista itseään.

Teimme kerta toisensa jälkeen yhden tietyn, saman havainnon. Jos olet valmis kohtaamaan ihmisen, hän kyllä tulee luoksesi. Jos sen sijaan jäät kauas toisesta, et kohtaa katsetta etkä pysähdy kuulemaan toista, et myöskään koe aitoa kohtaamista. Osallistajan tulee olla läsnä aidosti. Se toimii kaikissa tilanteissa, koska todellisella hetkellä elämisellä ja sisäisellä motivaatiolla saa luotua yhteyksiä ja luottamusta ihmisten välille. Aito läsnäolo vahvistaa tunnetta, että samassa veneessä ollaan, mikä pienentää epäonnistumisen pelkoa – eihän mukava ihminen halua minua nolata. Neutraali, hyväksyvä ilmapiiri maustettuna tekemisen ilolla saa ihmiset uskaltamaan sekä kokeilemaan ja tempautumaan hyvään tunnelmaan.

Kuva 1. Biisihautomoita järjestettiin kirjastoissa, lähiöiden yhteisötiloissa ja lähiöpubeissa. Parhaita kokemuksia olivat ne, joissa osa ihmisistä tuli paikalle biisihautomon vuoksi ja osa oli paikalla muista syistä. Näin kävi esimerkiksi pienessä kontulalaisessa Mopobaarissa. Paikalla oli myös MTV 3:n ja Helsingin Sanomien toimittajat.

Yhden harmittavan virheen havaitsimme vasta matkan varrella, vaikka se olisi pitänyt huomata ennen hautomoiden käynnistämistä. Biisihautomo-nimi harhautti ihmisiä luulemaan, että tarkoitus on tehdä kokonaisiä biisejä eikä pelkästään sanoituksia. Tämä saattoi säikäyttää monia potentiaalisia osallistujia. Parempi nimi olisi ollut esimerkiksi sanoitushautomo. Jälkikäteen ajateltuna olisi myös pitänyt entistäkin enemmän korostaa, ettei aiempaa kokemusta tarvittaisi.

Emme ottaneet paljoakaan valokuvia Biisihautomoiissa, koska kuvaaminen usein häiritsee tunnelmaa ja suorastaan pelottaa. Myös hautomoi- ta vetäneiden sanataideohjaajien näkökulmasta taltiointi ja materiaalin julkinen jakaminen olisi ollut kyseenalaista. Lisäksi kuvaaminen katkai- see yhteyden osallistajien ja osallistujien välillä. Jos kuitenkin kuvataan, tulisi kuvaajan olla muusta toiminnasta erillinen henkilö, jolla on kun- nollinen kuvauskalusto.

Kohmeiset alut leimasivat Biisihautomoi- ta. Kaikkia jännitti, myös osal- listajia, jotka laittoivat kaiken peliin innostaessaan ihmisiä sanoituksien äärelle. Improvisaatio ja musiikki auttoivat monesti tempautumaan mu- kaan. Ilman näitä elementtejä piti pitää itsestään enemmän ääntä saadak- seen osallistujia mukaan. Yksi Biisihautomo vedettiin yllättäen englannik- si, toisinaan aloitusta lykättiin ja välillä kokeiltiin kestittämisen voimaa.

Useimmat Biisihautomot onnistuivat ainakin tyydyttävästi. Kaikkein hienoimpiin hetkiin lukeutuvat ne, joi- na osallistuja jopa esitti itse lähi- ösanoituksensa hautomon vetäjän säestyksellä. Yhteensä Biisihautomoi- hin ja niitä edeltäneisiin kokeiluluontoisiin ennakkotapahtumiin osallis- tui satakunta henkilöä. Osa heistä tuli tapahtumapaikalle Biisihautomon vuoksi, mutta suurin osa osallistettiin muista syistä paikalla olleiden joukosta. Kun ottaa huomioon tämän lisäksi suuret mediaosumat, uu- teen heittäytyneet hanketiimiläiset, meidät tervetulleiksi toivottaneet lä- hiöiden toimijat ja sanoituskilpailun suuri suosio, onnistui Biisihautomo tavoitteessaan tuoda osallisuutta ja hyvää ilmapiiriä lähiöihin.

3.3 Osallistajan johtopäätöksiä

Kun halutaan luoda osallisuutta, aitoa mukana olemisen ja nähdyksi tule- misen tunnetta muille, on lähdettävä ”matalalta”. Tämä tarkoittaa ihmisen kohtaamista silmästä silmään ikään kuin aseettomana, tabula

rasana, avoimena lähes mille tahansa keskustelulle. Kokemuksemme mukaan osallistuja iloitsee siitä, että hän tulee aidosti kuulluksi, ja silloin myös tapahtuma itsessään jää paremmin hänen mieleensä. Osallistaja on tehnyt hyvän ensivaikutelman, kun varautunut ilme kääntyy hymyyn tai kun seuraavalla kerralla toinen muistaakin kuka olit ja millä asialla.

Osallistamisessa on tärkeintä tutustua potentiaalisiin osallistujiin ja keskittyä heihin. Hyvät sosiaaliset taidot auttavat tässä, etenkin taito pysähtyä kuuntelemaan. Pälle liimatun kiinnostuksen tunnistaa jokainen. Aitoon kanssakäymiseen ei voi pakottaa. Jos vastapuoli ei ole siihen valmis, on toisen yksityisyyttä kunnioitettava ja siirryttävä muutama askel taaksepäin. Toisinaan juuri se voi luoda hyvää perustaa sille luottamukselle, joka osallistamistilanteissa on tarpeen. On syytä tarjota erilaisia osallistumismahdollisuuksia, jotta jokaista paikalla olijaa on mahdollista rohkaista toimintaan. Itsenäiset tehtävät kirjallisten ohjeiden kera ovat hyvä lisä, sillä kaikki eivät halua ottaa kontaktia osallistajaan. Aina ihmisten kohtaaminen ei onnistu keneltäkään: silloin on viisainta antaa työtoverin loistaa osallistujien kanssa ja siirtyä itse suoritettavampiin tehtäviin.

On tärkeää nähdä kaikki toiminnan osapuolet osallistamisen kohteina, eikä ainoastaan niin sanottua loppukäyttäjää, asiakasta tai kohderyhmän jäsentä. Oman tiimin ja yhteistyökumppaneiden osallistaminen on yhtä tärkeää. Kun pysähtyy kuuntelemaan heitä ja antaa kanssamahdollistajille yhtä lailla nähdä ja kuulla tulemisen kokemuksen, pysyy hyvä tekemisen meininki yllä ja voimavarat kohdata yhdessä muut kanssaihmiset moninkertaistuvat.

Osallistamisessa ei siis ole pelkästään kysymys siitä, millä toiminnalla ihmiset saadaan osallistumaan ja missä. Kiireettömän ja hyväksyvän ilmapiirin luominen on vähintäänkin yhtä suuri urakka. On hyvä pitää mahdollisimman monta silmä- ja korvaparia mukana, jotta jokainen voi keskittyä yhteen ihmiseen tai asiaan kerrallaan. Kun puitteet ovat kohdillaan eli yhtenäinen, sopivan rauhallinen tila keskustelun käymiselle eikä kiire polta kantapäitä, on mahdollista saada aito hetki aikaiseksi. Onnistumisen huomaa kyllä ja siitä saa virtaa tuleviin tapahtumiin.

4. Turun Pansion ja Jyrkkälän osallisuushankkeiden kuvaukset ja johtopäätökset

Turussa Lähellä lähiössä -hankkeen toiminta-alueena oli Pansio ja Jyrkkälä. Yhdessä ne muodostavat yhden Turun yhdeksästä kaupunkihallinnollisesta palvelualueesta. Pansio-Jyrkkälän suuralue jakautuu useaksi pienemmäksi asuinalueeksi, joista tässä hankkeessa keskityttiin varsinaisen Pansion alueeseen sekä Jyrkkälän kerrostalovaltaiseen alueeseen. Vaikka Pansio ja Jyrkkälä sijaitsevat maantieteellisesti rinnakkain Turun länsireunalla, niissä on kuitenkin selviä eroja:

Pansio sijaitsee meren rannalla. Se tunnetaan edelleen satama- ja laivavateollisuusalueena, vaikka sataman vilkkaus onkin hiljentynyt menneistä vuosista. Siellä sijaitsee mm. merivoimien rannikkolaivaston Pansion tukikohta sekä yksi Turun tärkeimmistä teollisuuden työnantajista, Meyerin Turku Oy:n telakka. Pansiossa on myös SPR:n Turun vastaanottokeskus. Pansio on lähiöistä pinta-alaltaan ja väkimäärältään huomattavasti laajempi ja myös rakennuskannaltaan heterogeenisempi. Mukaan mahtuu kerrostalojen lisäksi esimerkiksi arkkitehti Erik Bryggmanin suunnittelema laivavateollisuuden työntekijöiden idyllinen puutaloalue. Tämän lisäksi alueella on melko paljonkin metsää ja muita viheralueita.

Jyrkkälä sijaitsee sisämaan puolella. Sen tunnusomaisin maamerkki on aravalainoituksella 60–70-lukujen taitteessa betonielementeistä rakennettu 17 asuinkerrostalon rykelmä. Aluetta on peruskorjattu ja sen piha-alueita on tehty viihtyisämmäksi viime vuosina. (TS 2006.) Osa julkisivuista on pinnoitettu aurinkopaneeleilla, joten kerrostalot tuottavat itse suuren osan omasta sähköstään (Yli-Parkas 2016). Väkimäärä on vähentynyt ja alueen maine rauhoittunut kiihkeimmistä vuosista (TS 2006).

Pansio-Jyrkkälän asukasmäärä on pysynyt pitkään noin 9300 hengen tienoilla (Tilastokeskus 2017). Alue on kerrostalovaltaista ja yli puolet asunnoista on vuokra-asuntoja. Pansio-Jyrkkälässä asuu Turun alueista vähiten korkea-asteen tutkinnon suorittaneita (14 %) ja toisaalta työttömyysaste (paikoin jopa 30 %) on korkea. Kotitalouksien

mediaanitulot ovat alueella vain noin 80 % koko maan vastaavasta luvusta ja joka viides puhuu äidinkielenään jotain muuta kuin suomea. (Pärtty 2011; 2016.) Asukkaat kokevat turvallisuuden tunteen laskeneen alueella (Pärtty 2016) ja he myös kokevat itsensä Turun asukkaista vähiten onnellisiksi (Saarinen 2014, 3). Onnellisuuden vähäisyyttä selittänevät ainakin osaltaan myös taloudelliset vaikeudet, sillä Suomen Asiakastieto Oy:n tutkimuksen mukaan yli viidenneksellä pansiolaisista on maksuhäiriömerkintöjä (IS 2014). Nämä luvut ja luonnehdinnat muodostavat merkittävän osan alueen nykyisestä imagosta.

Alueilla toimii sekä kaupungin että kolmannen sektorin palveluja, jotka pyrkivät asukkaiden aktivointiin, mutta toistaiseksi asukkaiden innostus on ollut melko vähäistä. Kulttuurisihteeri Irina Niemimäen (2017) mukaan tapahtumiin osallistuu pieni joukko aktiivisia asukkaita, usein samoja ihmisiä. Asukkaiden laajempi innostaminen toimintoihin on alueella erityisen haastavaa ja siihen on panostettava erityisesti.

Turussa kulttuuri-, nuoriso- ja liikuntapalvelut yhdistettiin vapaa-aikatoimialaksi vuonna 2013. Tämän lisäksi kaupungissa kehitettiin EVI-VA-hankkeen (Elämyksellinen ja virikkeellinen vapaa-aika) myötä pysyvä rakenne, jossa olennaisessa osassa ovat alue- ja kohderyhmätiimit. Aluetiimit tarkastelevat nimensä mukaisesti toimintaa nimenomaan alueiden aktivoinnin näkökulmasta ja kohderyhmätiimit puolestaan kohderyhmien näkökulmasta. Molemmat tiimit koostuvat palveluiden asiantuntijoista ja toimivat saman ohjausryhmän alaisuudessa. Tiimit toimivat yhteistyössä alueen kolmannen sektorin toimijoiden sekä kaupungin muiden työntekijöiden kanssa, ja tavoitteena on saada myös asukkaat mukaan kehitystyöhön. Asiakkaan näkökulmasta kyseessä on vapaa-ajantoimintaan liittyvä kokonaisuus, jossa olennaista on palvelujen tuominen lähelle ja kehittäminen alueen tarpeita vastaavaksi. Aktivointityö onkin lisännyt vapaa-ajanpalveluiden käyttäjämääriä alueilla (Turun kaupunki 2016a, 12, 31–36, 49).

Pansion alueella toinen keskeinen asukkaita aktivoiva toimija on Fingerroosin säätiön koordinoima ja Me-säätiön mahdollistama Me-talo, joka avattiin vuonna 2016 (Fingerroosin säätiö 2017; Turun kaupunki 2016b). Se on tila, jossa kaikenikäiset asukkaat voivat kohdata ja toimia yhdessä vapaa-ajallaan (Fingerroosin säätiö 2017). Toiminnan tavoitteena on vähentää asuinalueiden eriarvoistumista ja parantaa ihmisten hyvinvointia (Me 2016). Me-talo järjestää ohjattua toimintaa, mutta se toimii myös matalan kynnyksen kohtaamispaikkana ja asukas-

olohuoneena, jonne voi piipahtaa ohi kulkiessaan ja josta halutessaan saa myös neuvontaa erilaisissa elämän pulmissa. Me-talo toimii läheisessä yhteistyössä alueen kolmannen sektorin toimijoiden sekä Turun kaupungin kanssa. (Fingerroosin säätio 2017.)

Nämä edellä kuvatut rakenteet, toimijat ja tilat toimivat Lähellä lähiössä -hankkeessa olennaisena tukena, jonka kautta toiminta pystyttiin saamaan liikkeelle ja jalkauttamaan alueille nopeasti. Ne myös tarjosivat pääsyn monenlaisiin verkostoihin ja mahdollisuuden juurruttaa toimintaa alueille. Niiden kautta toiminnalle saatiin viestinnällistä vetoapua ja ne tarjosivat monille toiminnoille puitteet ja fasilitetit, joita ilman niitä olisi ollut huomattavasti vaikeampaa toteuttaa. Molemmat toimijat saivat vastaavasti hankkeesta lisätukea ja -resurssia omalle toiminnalleen sekä mahdollisuuden saada uusia ideoita omaan toimintaansa sovellettaviksi.

Kun rakenteet, toimijakenttä ja alue olivat tulleet tutuiksi, tarvittiin vielä asukkaita innostavaa ja aktivoivaa sisältöä, joka sekä tukisi yhteisöllisyyttä että parantaisi lähiöiden imagoa. Tähän tavoitteeseen pyrittiin tuottamalla yhteisöllisiä ja yllätyksellisiä tapahtumia sekä kehittämällä keinoja, joilla asukkaat voisivat itse olla mukana muodostamassa monipuolisempaa mielikuvaa lähiöstään. Lähiön sanoittamista edistäviin toimenpiteisiin tarvittiin sanataiteen ammattilaisten apua. Turussa selasta saatiin Kirjan talolta, joka on kirjallista ilmaisua edistävä yhdistys (Kirjan talo 2017). Ammattitaiteilijoiden luovaa ajattelua haluttiin hyödyntää hankkeessa laajemminkin. Siksi eri alojen taiteilijoita oli mukana myös useissa muissa hankkeen toimintakokeiluissa, joita ideoivat ja toteuttivat Humanistisen ammattikorkeakoulun opiskelijat.

4.1 Muistopeli

Kirjan talon taiteilijoiden Maiju Tainion ja Eevastiina Kinnusen kanssa lähdettiin etsimään Pansioista omakohtaisten tarinoiden kautta kerrottua, asukkaiden itse kokemaa paikan henkeä, jonka avulla yksipuoliseksi käynyt imago voitaisiin muuttaa. Lisäksi haluttiin lisätä vuorovaikutusta asukkaiden välillä ja antaa heille mahdollisuuksia oman tarinan liittämiseksi osaksi alueen yhteistä muistiperintöä. Vuosilukujen ja suurten tapahtumien sijaan kerättiin inhimillisen kokoisia tarinoita, joihin on helppo assosioitua. Tarinoita kerättiin paikoissa, joissa ihmiset

kokoontuvat: kirjastolla, pubeissa, koulussa ja Me-talolla. Niitä kerättiin myös vanhusten tehostetun palveluasumisen yksikössä sekä ainakin yhdessä tapauksessa haastateltavan kotona. Asukkaita haastattelivat Humanistisen ammattikorkeakoulun opiskelijat sekä Me-talon harjoittelija Turun ammattikorkeakoulusta.

Taiteilijat Tainio ja Kinnunen ideoivat tekstien pohjalta Muistopelin. Se toimii samaan tapaan kuin tuttu muistipeli, jossa etsitään nurin käännettyjen korttien joukosta parit. Muistopelin korteissa pareina ovat valokuva paikasta ja paikkaan liittyvä lyhyt tarina. Pakassa oli myös tyhjiä kortteja, joihin osallistuja saattoi liittää oman tarina-kuva-parinsa.

Lopullinen korttikokoelma perustuu viime kädessä taiteilijoiden tekemiin valintoihin. Valinnassa on kuitenkin pääsääntöisesti nostettu esiin niitä asioita, joita tarinoissa useimmin esiintyy. Niissä on myös haluttu noudattaa alkuperäisiä sanomisen tapoja mahdollisimman tarkasti. Vaikka kortit ovatkin taiteellinen tuote, ne edustavat siis melko hyvin

Kuva 2. Muistopelikorttipareissa parit tunnistaa samanlaisesta kehyksestä. Korteja on yhteensä 12 paria. Lisäksi laatikossa on kahdeksan tyhjää korttia. Kuva: Emilia Reponen.

sitä, mitä pansiolaiset omasta ympäristöstään ja yhteisöstään ovat halunneet nostaa esiin.

Korttien teksteissä henkilökohtaiset, yhteiset ja fyysiseen paikkaan kiinnittyvät merkitykset liukuvat sujuvasti toistensa lomiin ja historiallinen monikerroksisuus, mennyt yhteisöllisyys sekä ”meidän ja muiden” oletetusti eri tavoin kokema paikan merkitys nivoutuvat yhteen:

Molemmilla telakoilla oli oma uimaranta. Venelaitureissa oli ruuhkaa ja kala kypsyi savustuspöntössä. Aurinko lämmitti päältäpäin ja kallio altapäin. Se tuntui paratiisilta. Nyt rannat ovat jääneet asfaltin alle. Kaikki muuttuu pikkuhiljaa, mutta muistot säilyvät. Haaveissa pansiolaiset pääsevät jonain päivänä taas meren rannalle.

Aluksi kaikki Bryggmanin talojen asukkaat olivat samassa työpaikassa La-Tella. Kun rannan puolella pilli vihelsi, niin rouvat kaatoivat perunakattiloista vedet pois. Nykyään tänne on muuttanut uusia, nuoria asukkaita ylpeinä siitä, että alue on turkulaisen must-arkkitehdin suunnittelema. Vaan eivät-pä ehkä tiedä, että heidänkin talonsa lattia on voitu tehdä purjeveneiden laudoista.

Tarinoiden perusteella pansiolaiset ovat myös hyvin tietoisia fyysisen paikan ja ihmisten yhdessä tuottamasta karaktääristä. Pansion rosoiseen maineeseen he vaikuttavat suhtautuvan hyväntahtoisen huvittuneesti ja jopa ylpeästi:

He sanoivat: ”Sä muutat Pansioon, etkö sä nyt mitään hullumpaa keksi?”

Ei tämä ole niin paha paikka kuin ihmiset luulee. Kyllä täällä pärjää.

Kaupunkimaisesta ympäristöstä huolimatta Pansio on kirvoittanut huomattavan paljon myös luontoon liittyviä mainintoja. Usein ne liittyvät paikkojen henkilökohtaisiin merkityksiin ja muistoihin:

Aina, kun minua ahdistaa, niin menen kalliolle. Katse merelle ja luontoon. Ja talvella on ihan hiljaista. Hiljaisuus on parasta.

Keväisin poimitaan valkovuokkoja. Yhtenä keväänä isommat tytöt keräsivät pieniltä pääsymaksua kukkameren katselemisesta.

Tainio ja Kinnunen kertovat Muistopelin luomisen olleen ammatillisesti kiinnostava prosessi. Siinä lopputuotteen muoto ei työskentelyn alussa ollut vielä selvillä, vaan Muistopelin idea syntyi osana prosessia vastaamaan asiakkaan tarpeisiin ja tavoitteisiin. Taiteilijoille muistopeli on ollut orgaaninen osa pelillistämisen teemaa, joka on lävistänyt heidän muutakin työskentelyään. (Tainio 2017b.)

Taiteilijat kokivat omalta osaltaan hankkeen saavuttaneen tavoitteensa läsnäolevasta kohtaamisesta, jossa toteutui kuulluksi ja nähdyksi tulemisen kokemus: ”Minä olen tärkeä, tarinani on arvokas”. Muistopelin tarinat myös muistuttavat, että arkinen on arvokasta ja kiinnostavaa. Lisäksi hanke lisäsi paikallistuntemusta avatessaan uusia näkökulmia asuinseutuun ja kohotti paikallisisidentiteettiä, oman kotipaikan arvostusta sekä jatkuvuuden ja johonkin kuulumisen tunnetta. Muistopeli toimii myös uudenlaisten kohtaamisten, jakamisen ja yhdessäolon välineenä. (Tainio 2017a.) Muistopelillä on siten potentiaalia vahvistaa paikallista identiteettiä ja paikallisia yhteisöjä (Tainio 2017b).

Kirjan talon toiminnanjohtaja Petri Tähtinen puolestaan kuvaa hankkeen tarjonneen kiintoisan ja uudistavan näkökulman taiteilijoiden työmahdollisuuksiin. Taiteilijat ovat pitäneet eettisyyden työn keskiössä ja välttäneet kaikenlaisen kolonialismin ja valmiiden leimojen antamisen. Sen kautta onkin tullut selvästi ja painokkaasti esille se, että asukkaiden oma määritelmä asuinalueestaan on monitahoinen ja karttaa leimautumista ongelmalähiöksi. Näillä ehdoilla ja lähestymistavalla voidaan hänen mukaansa löytää uudistuvia teitä elinalueen sellaiseen arvonnostoon, jossa arvo ei korreloi asuntojen hintojen vaan oman tilan arvostuksen kanssa. (Kirjan talon toimisto 2017.)

Pelin julkistamistilaisuus järjestettiin Me-talolla. Pelin pelaamisen lisäksi yleisöllä oli mahdollisuus osallistua taiteilijoiden vetämään draamalliseen opastuskierrokseen, jossa hyödynnettiin asukkailta kerättyjä tarinoita. Matkan varrella kuultiin mm. merkityksellisestä jätekaivosta, jonka kannella nuorilla oli tapana istua tulevaisuuttaan suunnitellen ja kolmivuotiaan tapettiin taiteilemasta jännityskertomuksesta. Kerrottiin myös huhuja Lentomajakan pelottavasta noidasta ja mustan pörssin vuosiin sijoittuvasta sian salakuljetuksesta.

Kierros herätti iloista puheensorinaa ja se sai jopa ventovieraat keskustelemaan keskenään ja jakamaan muistojaan alueesta. Osallistujat myös esittivät oppaille omia tietojaan opastuskierroksen paikkoihin liittyvistä

yksityiskohdista ja täydensivät siten tarinoita. (Haka, Kastman, Mäkinen, Orvasto, Pohjola & Raitanen 2017, 17; Tolppa, Helenius, Mäntymaa & Sainio 2017, 6.)

Julkistamistilaisuudessa tarinat ja paikkojen merkitykset välittyivät ja saivat jatkoa pelin pelaamisen myötä, kun ihmiset innostuivat jakamaan muistojaan Pansiosta. Ne myös synnyttivät uusia tarinoita: peliä pelanneet kertoivat voivansa sen avulla esimerkiksi jutella lastenlastensa kanssa Pansion alueesta ja tuottaa siihen yhdessä uutta materiaalia omista tärkeistä paikoistaan. Pelillä on myös tunteen ja muiston välittämisen merkityksiä: jotkut kaipaillivat peliä myyntituotteeksi, jotta voisivat hankkia sen itselleen tai lahjaksi esimerkiksi alueelta pois muuttaneille läheisilleen. (Haka ym. 2017, 16, 19.) Sitä voidaan käyttää myös muistelun apuvälineenä vanhustyössä. Muistopelikortteja on jaettu Me-talon lisäksi alueen yhdistyksille ja paikkoihin, joissa muistoja on kerätty. Sen lisäksi niitä on pelattavissa paikoissa, joissa käy paljon ihmisiä: kahvilassa sekä sosiaali toimiston, terveysaseman ja neuvolan odotustiloissa.

4.2 Origamilinnut

Origamilintuprojektin tavoitteena oli tuottaa alueen asukkaille iloa ja yhteisöllisyyttä sekä kosketuksia kulttuuriin yllätyksellisellä tavalla. Siinä taiteen kohtaaminen haluttiin tehdä mahdollisimman helpoksi – sellaiseksi, että siihen voi törmätä vaikkapa kesken arkisten toimien. Lisäksi projektin ja siihen liittyvän taideteoksen haluttiin olevan jollain tapaa osallistava ja interaktiivinen. Taustalla vaikutti tietoisuus lähiön tyypillisistä ongelmista, kuten asukkaiden pienituloisuudesta ja inaktiivisuudesta. Kokeilulla haluttiinkin vaikuttaa siihen, että asukkaat, jota nämä asiat koskettavat, saavutettaisiin ja saataisiin innostumaan kulttuuripalveluista. Ratkaisuksi nähtiin ilmaisten lippujen tarjoaminen. (Tuominen, Lehtimäki, Raunio & Ahonen 2017, 4–5.) Tämä haluttiin kuitenkin tehdä hienovaraisesti ja tasa-arvoisesti, leikkimielisen tempauksen kautta, jolloin kaikilla olisi yhtäläinen mahdollisuus osallistua.

Projektin aluksi pansiolaisia pyydettiin lähettämään terveisiä muille alueen asukkaille. Terveisiä kerättiin Facebookissa jo olevien pansiolaisien ryhmien kautta. Viestejä saapui lyhyessä ajassa lähes 30 ja ne olivat kaikki asiallisia. Terveiset tulostettiin papereille, mikä muutti

virtuaalisen viestin konkreettiseksi kirjeeksi satunnaiselle vastaanottajalle – tuntemattomalta asukkaalta toiselle tuntemattomalle asukkaalle. (Mt. 12.)

Kuva 3: Origamilintu odottaa löytäjänsä Pansion bussissa. Kuva: Tilda Hopia, Pukkimäki Osk.

Viestipapereista taitellut origamilinnut siroteltiin tarkoituksella hyvin erilaisiin paikkoihin, joista ne saattoi löytää kuka tahansa – kauppojen hyllyille, alikulkukäytäviin, aitaverkkoihin, puiston puihin, busseihin, bussipysäkeille jne. Keskeisin lintujen ”pesimispaikka” oli kuitenkin Pansion lentomajakalle vievä kuntoilupolku. Sen varrelle taiteilijat Sami Pikkarainen ja Jenny Mild toteuttivat interaktiivisen teoksen, johon kuului kaiutinkopasta rakennettu linnunpönttö ja ääniteos. Linnunpöntössä oli laaja suuaukko, josta ohikulkija voi poimia linnun mukaansa. Ääniteos koostui maastoon sijoitetuista kaiuttimista, joista kuului eksoottisten lintujen liverrystä. (Mt. 5–6; Hopia 2017.)

Asukkaiden viestien lisäksi linnut kantoivat mukanaan myös ilmaisia lippuja turkulaisiin museoihin, teattereihin ja filharmonisen orkesterin konsertteihin. Lippujen jakamiseksi joihinkin origameihin oli lisätty lippujen lunastamiseen oikeuttava koodi sekä puhelinnumero, jonka kautta ne pystyi lunastamaan itselleen. (Mt. 5.) Koska yksi kulttuurielämyksiin osallistumisen este on tutkitusti samanhenkisen seuran puute (mm.

Lindholm 2015, 66–68), kullakin lippukoodilla sai lunastaa kaksi lippua. Näin lippukoodin löytänyt voisi pyytää tilaisuuteen mukaansa ystävän, jolloin sinne tulisi helpommin lähdettyä ja kokemuksen voisi jakaa.

Projekti sai osakseen hyvää palautetta sosiaalisessa mediassa. Ihmiset vaikuttivat olevan iloisia siitä, että Facebook-ryhmissä innostetaan johonkin yhteisölliseen. Monet kertoivat teoksen ja tempauksen tuoneen positiivisuutta kaiken negatiivisen keskelle. Muutama ihminen ilmoitti löytäneensä origamilintuja ja ainakin he olivat innoissaan teatteriin pääsystä. Lippujen löytäjien välille syntyi sosiaalisessa mediassa keskusteluakin. (Tuominen ym., 13–14.)

Vaikka palaute oli kiittävää, projekti koki kuitenkin takaiskun, sillä jo seuraavaan aamuun mennessä linnunpönttö telineineen oli kaadettu maahan ja origamilinnut heiteltä ympäriinsä. Ilkivalta herätti keskustelua Facebookissa, jossa yhteisö osoitti harmistumistaan yhteiseksi aiotun, positiivisen asian tuhoamisesta. Vaikka teoksen tuhoaminen oli todennäköisesti vain yksittäisen ihmisen päähänpisto eikä laajempi provokaatio, tapaus tuotti tappiomielialaa teoksen tuottajille ja pettymyksen tunnetta niille lähiön asukkaille, jotka olivat olleet projektista ilahuneita. (Mt. 12–13.) Toisaalta se, että yhteisön jäsenet itse ilmoittivat tuottajille teoksen kohtalosta heti ilkivallan huomattuaan ja pahoittelivat tapahtunutta sosiaalisessa mediassa, osoitti sen, että toiminnalle kuitenkin on tilausta ja sitä arvostetaan.

4.3 Ilmakuvavideotapahtuma

Kolmannessa kokeilussa testattiin, saataisiinko pansiolaisia innostettua toimintaan, joka edellyttää toteutuakseen hieman yhteistyötä, mutta jonka osallistumiskynnys on hyvin matala. Toteutustavaksi valittiin ilmakuvavideo, jossa kauko-ohjattava kamerakopteri kuvaa asukkaiden muodostamia kuvioita (Valtanen 2017). Tavoitteena oli tuoda kaikenikäisiä ihmisiä yhteen mukavan tekemisen pariin ja samalla tehdä tilanteesta pysyvä muisto – kiinnostava ja hauska video, joka kertoo Pansioista. Samalla haluttiin testata tämän tyyppisen toiminnan kantavuutta sekä sitä, voisiko tällä tavalla toteuttaa esimerkiksi laajemman kuvauskampanjan, jossa haastettaisiin toisia lähiöitä tai muita yhteisöjä tekemään omia videoita ja lataamaan ne YouTubeen. (Mäkinen, Valtanen & Saarni 2017, 3.)

Teoksen suunnitteli ja ohjasi koreografi Sanna Airaksinen ja sen kuvasi videolle ammattikuvaaja. Videossa ihmiset muodostavat liikkuvia kuvioita koreografien ohjeiden mukaisesti. Ensiksi kentälle ilmestyi kukka, johon lentää mehiläinen. Toinen kuvio oli lentävä lintu. Viimeisenä osallistujat muodostivat suuren P-kirjaimen Pansiota kuvaamaan. (N. Kovanen Photography 2017; Valtanen 2017.)

Osallistujia oli vain vähän, mutta heillä vaikutti olevan hauskaa: he seurasivat ohjeita ja toteuttivat kuvioita keskittyneesti ja iloisina. Välillä tarkasteltiin kameran näytöltä, miltä tekeminen näytti yläilmoista. Kameratelevisioli oli osallistujista mielenkiintoinen, ja heistä oli hauskaa, kun kuvaaja kertoi kamerasta ja näytti, miten se lentää ja kuvaa. Tilaisuuden lopuksi osallistujille jaettiin pääsylippuja turkulaisiin museoihin. Näin haluttiin kiittää osallistumisesta, mutta myös mahdollistaa yhteisiä hetkiä kulttuurin ja yhdessä tekemisen parissa jatkossakin. (Mt.)

Kokemuksen perusteella voidaan todeta, että koreografien ja ilmakuvauksen tekeminen itsessään on hauskaa, helppoa ja kiinnostavaa, kunhan vain osallistujat saadaan innostumaan tulemaan paikalle. Tässä kohteilussa osallistujat olivat lähes yksinomaan lapsia ja nuoria (Valtanen 2017). Siitä päätellen toiminta kiinnostanee erityisesti näitä ikäryhmiä ja lasten kautta voitaisiin saada myös vanhempia innostettua mukaan.

Koreografien panos oli työssä olennainen, sillä sen avulla toiminnalle saatiin rakennettua ryhti, rytmi ja sisältö. Luonteva vuorovaikutus koreografien ja ryhmän välillä on tärkeää, jotta ryhmän jäsenet tuntevat osallistuvansa sisällön tuottamiseen muutenkin kuin vain liikkuvina objekteina. Pidemmässä ja kunnianhimoisemmissa projekteissa asukkaiden osallistaminen koreografien suunnitteluun luonnollisesti mahdollistuisi paremmin. Ammattimaiset kuvauskopteripalvelut takaavat hyvälaatuisen tekniikan jäljen, mikä lisää osallistujien motivaatiota. Markkinointi on tämän tyyppisissä toiminnoissa avainasemassa, ja mahdollinen kilpailullisuus tai juonellisuus (esim. parhaan videon palkitseminen, haasteen heittäminen seuraavalle toimijalle) voisivat tuoda toiminnalle lisää nostetta.

4.4 Yllätyksiä Jyrkkälässä

Neljäs kokeilu sijoittuu Jyrkkälään, joka poikkeaa Pansiosta siinäkin mielessä, että siellä yhteisöllisyyttä vaikuttaisi jo fyysisenkin ympäristön

perusteella olevan enemmän: Kerrostalot sijaitsevat tiiviissä ryppäässä ja kiinteistöasakeyhtiöllä on asukkaille suunnattua toimintaa sekä tiloja tähän tarkoitukseen. Alueen kirjasto ja nuorisotila toimivat yhteisissä tiloissa. Niitä ei erota edes väliseinä, vaan kirjaston tilat vaihtuvat luontevasti nuorisotilan biljardipöydiksi ja sohvaryhmiksi. Kirjaston ja nuorisotilan yhdistelmä kuitenkin sijaitsee muusta rakennuskannasta erillään – alueella, joka sijaitsee vilkasliikenteisen tien toisella puolella ja jossa ei ole muuta asutusta.

Yllätyksiä Jyrkkälässä -tapahtuman pyrkimyksenä oli tavoittaa yhteisöjä ja aktivoida heitä toimimaan omaksi edukseen lähiössä. Tapahtuma järjestettiin kahdessa eri toimipisteessä: aamupäivällä kiinteistöasakeyhtiön omistamassa asukastilassa ja iltapäivällä nuorisotilan ja kirjaston tiloissa. Tapahtumapäivän sisältönä oli alueen asukkaiden innostaminen kaupunkiviljelyyn sekä kiireetön ja yhteisöllinen yhdessäolo, jonka kautta ihmiset voivat tutustua toisiinsa. Tämän virittämiseksi kirjastossa tarjottiin elävää musiikkia, yhdessäoloa ja pelaamista. Kirjasto osallistui tapahtumapäivään pitämällä ovensa poikkeuksellisesti auki lauantaina, myymällä poistokirjoja ja tekemällä asiakkaille rintamerkkejä.

Kolmas teema oli sosiaalisessa mediassa toteutettu #minunlahioni -valokuvakilpailu. Sen avulla haluttiin nostaa esiin asukkaiden omia tulintoja Jyrkkälästä. Kilpailun palkintoina arvottiin elokuvalippuja. (Viljakainen, Pyötsiä & Roine 2017.) Osallistujia oli vain muutama, mutta kuvat olivat tasokkaita ja selvästi ajatuksella sommiteltuja.

Tapahtumaan osallistui vain vähän ihmisiä. Tapahtumapäivänä sää oli huono, mikä vaikutti varmasti siihen, ettei palstaviljelyinfoon osallistuminen tai kirjastolle saakka lähteminen houkuttanut. Toisaalta osallistujien määrää vähensi todennäköisesti myös se, että toiminnan edistämisen kannalta olennaisin asukastoimijakontakti tunnistettiin ja löydettiin vasta aivan juuri ennen tapahtumaa. (Mt.) Markkinointi kohdistui siten osin väärään kanavaan, eikä tilannetta ehditty korjata ajoissa. Havainto osoitti konkreettisella tavalla sen, miten monenlaisia verkostoja alueilla on ja miten haastavaa on tunnistaa ja tavoittaa niistä olennaiset. Verkostojen hahmottaminen vaatisi alueeseen tutustumista syvällisemmin ja pitkäkestoisemmin kuin yksittäisen hankkeen osalta on mahdollista.

Toisaalta tapahtumaan osallistuneet olivat positiivisesti yllättyneitä siitä, että asuinalueella ylipäättään tapahtuu jotain kiinnostavaa ja vieläpä ilmaiseksi. Samalla kuitenkin ääneen harmiteltiin sitä, että asukkaiden

Kuva 4. #minunlahioni -kuvakilpailuun osallistunut työ. Kuva: Hanna Kivioja

kiinnostus on heikkoa ja pahoiteltiin tätä järjestäjille. Eräs osallistuja yritti jopa aktivoida muita asukkaita tulemaan paikalle vielä tapahtuman aikanakin havaitessaan, että osanotto oli jäämässä vähäiseksi.

4.5 Johtopäätökset

Havainto siitä, että lähiö koostuu monenlaisista ihmisistä ja on ensi-vaikutelmaansa monipuolisempi asuinympäristö, vahvistui erityisesti Muistopeli-projektin myötä. Siinä kerättyjen tarinoiden avulla Pansion olemus laveni rosoisesta ja haasteellisena pidetystä lähiöstä vehmaaksi asuin- ja luonnonympäristöksi, jossa historialliset kerrokset sulautuvat toisiinsa ja jossa koettiin olevan hyvä asua. Asukkaiden moniäänisyys oli hauskalla ja kiinnostavalla tavalla punottu yhteiseen formaattiin, joka tehostaa yhteistä ääntä, muttei sulje mitään pois. Arjen tärkeät asiat, humoristiset yksityiskohdat ja onnen kuvaukset elivät kuvauksissa kirjaimellisesti rinta rinnan. Ilman asukkaiden oman äänen esiin nostamista ainakin ulkopuolisten mielikuva Pansiosta jäisi paljon yksiulotteisemmaksi ja ongelmakeskeisemmäksi.

Paitsi että Muistopeli kokoaa asukkaiden muistoja yhteen ja rakentaa alueen identiteettiä, se auttaa tekemään aluetta tunnetuksi muille. Tarinoiden kiinnittyminen paikkoihin antaa niille kontekstia ja niiden kautta voi oppia asioita, joita virallisemmissa esittelyteksteissä ei ole. Korttien usein arkinen konteksti, yksinkertaiset ja lyhyet lauseet sekä niihin liitetyt valokuvat alueesta avautuvat myös kieltä vähän taitavalle. Muistopelien jakaminen kaikille alueelle muuttaville voisi olla mukava tervetulotervehdys. Niiden oheen voitaisiin liittää infopaketti alueen yhteisöllisistä tiloista ja toimijoista, jolloin uuden asukkaan olisi helpompi lähteä niihin tutustumaan.

Vaikka Muistopeli on taidetta, se on saavutettava ja lähestyttävä monenlaisille ihmisille. Pelaaminen on mukava, osallistava ja tasa-arvoinen tapa kuluttaa kulttuuria. Pelillisyyks onkin mm. näistä syistä kiinnostava suunta soveltavassa taiteessa. (Tainio 2017a; 2017b.)

Ilahduttava havainto oli myös se, miten mielellään kulttuurilaitokset lähtevät mukaan tämän kaltaiseen asukkaita ja asuinalueita aktivoivaan toimintaan. Tämä tuli selväksi erityisesti origamilintuprojektin ja Yllätyksiä Jyrkkälässä -tapahtuman osalta. Ensin mainitussa kulttuurilaitoksia lähestyttiin toiveella saada ilmaisia tai hyvin edullisia lippuja jaettavaksi Pansion asukkaille. Vastaanoton positiivisuus ja laitosten innostunut suhtautuminen jopa yllätti järjestäjät. Jälkimmäisessä Jyrkkälän kirjasto avasi ovensa lauuantaina mahdollistaakseen tapahtuman ja tuki sitä järjestämällä itsekin toimintaa asukkaille. Lisäksi se markkinoi tapahtumaa omassa sähköisessä infotaulussaan. Ilman yhteistyötä tapahtuma olisi ollut huomattavasti vaikeampi toteuttaa.

Asukkaiden aktivointi havaittiin edelleenkin erittäin haastavaksi. Vaikka erityisesti Pansiossa onkin tehty paljon hankkeita ja sekä Me-talo että Turun kaupungin vapaa-aikatoimialan aluetiimi tekee alueella jatkuvasti aktivointityötä, asukkaita oli vaikea saada innostumaan. Tämä havaittiin erityisesti origamilintuprojektissa, ilmakuva-video-tapahtumassa sekä Yllätyksiä Jyrkkälässä -tapahtumassa. Vaikka kaikissa tapauksissa tapahtumaan osallistumisen kynnyksestä tehtiin erittäin matala ja origamilintuprojektissa osallistujan saama hyöty oli rahallisestikin mitaten arvokas, osallistujia oli sangen vähän. Ne asukkaat, jotka ovat osallistuneet, ovat kuitenkin olleet selvästi ilahtuneita ja tyytyväisiä kokemukseensa.

Toisaalta Me-talolla järjestetty Pizzaa ja pyöränhuoltoa -tapahtuma (ks. Maria Luhtaniemen artikkeli tässä julkaisussa) oli erittäin suosittu. Se osoitti, että ihmisiä kyllä kiinnostaa sellainen toiminta, joka tapahtuu paikan päällä, jonka sisältö on tuttu ja josta saatava hyöty on selkeä ja välitön. Kynnys ilmaiseksikin saadun pääsylipun käyttöön on suurempi ehkä siksi, että siitä saatava hyöty on abstraktimpi ja epävarmempi ja sitä varten pitäisi siirtyä kaupungin keskustaan.

Erilaiset yhteisölliset tilat ovat tärkeitä: Me-talo on jo nyt osoittanut merkityksensä eri-ikäisten asukkaiden arjen osana. Monelle se toimii myös yksinäisyyden lievittäjänä. Nuorisotalot ovat nuorille vertaisuuden paikkoja, joissa muodostuvat suhteet voivat olla tärkeydessään perhesuhteiden veroisia. Perhekahvilat tarjoavat lapsiperheellisille hengähdystä ja rutiinia arkeen jne. Sekä Me-talolla että Jyrkkälän kirjaston ja nuorisotalon yhdistelmässä liikkuminen yhteisöllisen tilan eri toiminnoista toiseen oli teknisillä ratkaisulla tehty sangen helpoksi ja sujuvaksi. Saa-vutettavuutta tuki Me-talolla myös se, että tila sijaitsi keskellä Pansiota liikekeskuksessa, jossa oli kauppvoja, seurakunnan ylläpitämä kahvila, liikehuoneistoja, vanhusten asumisyksikkö, sosiaalitoimisto ja publi.

Niin tärkeitä kuin tilat ovatkin, ne voivat olla myös poissulkevia. Tiloihin muodostuu erilaisia kulttuureita, eivätkä kaikki välttämättä koe oloaan tervetulleiksi. Pääsyä voidaan myös rajoittaa turvallisuussyistä ja järjestyksen ylläpitämiseksi. Esimerkiksi nuorisotilaan tai Me-talolle ei pääse päihtyneenä. Virallisesti järjestettyjen yhteisöllisten tilojen oheen muodostuu myös koko joukko epävirallisempia yhteisöllisiä tiloja. Tällaisia ovat esimerkiksi pubit, jotka voivat asiakkailleen olla kirjaimellisesti toinen olohuone ja kenties merkittävin sosiaalinen tila. Kiinteistöosa-
keyhtiöillä on omat asukasyhdistyksensä, mutta kiinteitä tai tilapäisiä asukkaiden yhteisöjä muodostuu yhtä lailla myös niiden ulkopuolella ja ne hakevat itse omat toimintatapansa ja -paikkansa.

Onnistunut aktivointityö edellyttää alueen syvällistä tuntemusta, mikä vaatii aikaa, aktiivisuutta ja läsnäoloa alueilla. On tärkeää hahmottaa paitsi alueiden viralliset ja näkyvät verkostot, myös niiden epäviralliset ja näkymättömät verkostot. Se, mikä ensinäkemältä vaikuttaa keskeiseltä toimijalta, ei sitä tarkemmassa tarkastelussa välttämättä ole. Verkostot voivat olla myös poissulkevia. Siksi aktivointitoimintaa ei voi kanavoida vain yhden verkoston kautta. Lähiökehittäjältä vaaditaankin herkkyyttä tunnistaa erilaisia paikkoja, yhteisöjä ja verkostoja.

Voidaan tietenkin kysyä, onko osallisuuden ja yhteisöllisyyden tunteelle ylipäättään tilausta lähiöissä. Kokeiluthan näyttävät enimmäkseen osoittavan, että asukkailla ei vaikuta olevan suurempaa kiinnostusta osallistua niihin. Yhteisöllisyyttä kannattaa kuitenkin sinnikkäästi edistää, vaikka vastaanotto ei aina ole kovin innostunut, sillä siitä on sekä inhimillistä että yhteiskunnallista hyötyä.

Yhteisöllisyyden puute voi johtaa yksinäisyyteen, mikä on puolestaan sekä terveysriski yksilölle että kansantaloudellinen ongelma yhteiskunnalle. Useiden tutkimusten mukaan yksinäisyys altistaa ennen aikaiselle kuolemalle yhtä paljon kuin tupakointi ja on jo ylipainoa suurempi terveysriski (Malmberg 2017). Yksinäisyys on myös keskeinen elämänlaatua heikentävä tekijä (KS 2017).

Vastaavasti yhteisöllisyydellä on mitä ilmeisimmin suuri merkitys esimerkiksi koetulle onnellisuuden tunteelle. Esimerkiksi Turussa Varissuo-Lausteen alueella, joka erilaisilla mittareilla verraten on hyvin samankaltainen kuin Pansio-Jyrkkälä, asukkaat ovat tutkimuksen mukaan keskimäärin jopa hieman onnellisempia kuin turkulaiset yleensä. Yhdeksi selittäjäksi on havaittu Varissuo-Lausteen asukkaiden kokemaa tyytyväisyyttä naapureihinsa. Tähän on mahdollisesti myötävaikuttanut alueella 1990-luvulta saakka tehty yhteisöllisyyttä tukeva työ, joka on todennäköisesti lisännyt naapureiden välistä kanssakäymistä ja keskinäistä luottamusta. (Saarinen 2014, 3.)

4.6 Mitä tämän jälkeen?

Muistopelin jatkokehitys tuotteeksi eteni nopeasti. Tähän myötävaikuttii suuresti se, että Turun kaupungin vapaa-aikatoimiala kiinnostui sen potentiaalista ja tilasi sen toteutettavaksi kahdessa lähiössä jo muutaman

kuukauden sisällä pilotin julkaisemisesta (Tähtinen 2017b). Pilotoinnin jälkeen Muistopeli-konseptia on hiottu lisää ja sille on haettu tavaramerkkisuojaaja (Tähtinen 2017a). Se on siis jo valmis tuoteformaatti ja työllistää konseptin kehittäneiden taiteilijoiden lisäksi myös muita. Tällä hetkellä Muistopelien tekemisessä on mukana kolme taiteilijaa ja yksi valokuvaaja-graafikko. (Tainio 2017b; 2017c.)

Muistopeleille on luotu tunnistettava ja yhtenäinen graafinen ilme. Niitä tehdään nyt myös myytävät versiot. Pilottiprosessin kokeilujen kautta myös työprosessi on hioutunut. Kun lopputuloksen muoto on jo tiedossa, jo asukkaiden haastatteluprosessi on suoremmin yhteydessä siihen. Tästä huolimatta prosessissa ovat lopputuloksen kannalta tärkeitä myös sen muut vaiheet. Itse haastattelutilaisuudet ovat edelleen keskeisiä ja merkityksellisiä. Tämä kokemus välittyy molempiin suuntiin – niin taiteilijoille kuin asukkaillekin. Esimerkiksi uuden kohteen, Runosmäen, haastattelutilaisuuksista on tullut osallistujilta paljon kiitosta ja he ovat kokeneet ne tärkeiksi. (Tainio 2017b.)

Muistopeli-konseptia jalostetaan parhaillaan myös vanhustyön tarpeisiin. Yhteistyökumppanina tässä on Turun Lähimmäispalveluyhdistys ry:n ylläpitämä ikääntyneiden palveluasumisyksikkö Kotikunnas. Taiteilijoiden tavoitteena on toteuttaa siellä yksilöllisiä ”pelattavia muotokuvia” yhdessä asiakkaiden kanssa. Jatkossa toiveissa on laajempi yhteistyö myös julkisen sektorin kanssa. (Tainio 2017b.) Muistopeli on siis helposti muokattavissa erilaisiin tarpeisiin, joissa yksilöllisten tarinoiden kertominen, niiden taltiointi ja jakaminen ovat keskiössä.

Muistopelin kaltaisessa prosessissa taiteilijat kokivat taiteellisen työn muuttamisen myytäväksi tuotteeksi sujuneen melko luontevasti, olihan itse tuotteen keksiminen siinä osa taiteellista työtä. Pelin keskiössä on selkeä, tunnistettava tuote, joten sen tuotteistaminen on muutenkin helpompaa kuin vaikkapa uniikin taideteoksen tekeminen yhdelle ihmiselle. Tästä huolimatta prosessi on sovittavissa myös ei-kaupallisten yksilöllisten pelien tekemiseen. Niissäkin tapauksissa kuitenkin itse teoksen tekemisen prosessi on virtaviivaistettava, jotta hinta saadaan mahdollisimman alas ilman, että taiteellisesta otteesta ja laadusta olisi tingittävä. (Tainio 2017b.)

Pansio-Jyrkkälän aluetiimin edustajien kulttuurisihteeri Irina Niemimäen (2017) ja liikuntapalveluvastaava Hanna Vainion (2017) kanssa käydyssä palautekeskustelussa nousi esiin myös ilmakuvausvideo-ta-

pahtuman potentiaali monistettavana toimintona. Heidän mukaan sitä voitaisiin kehittää edelleen kampanjaksi, jossa eri alueiden ihmiset haastettaisiin tekemään yhdessä alueitaan kuvaavia, internetissä julkaistavia, videoita. Samalla tavalla myös #minunlahioni on helpposti monistettava konsepti, joka voitaisiin sellaisenaan ottaa käyttöön alueellisesti tai jopa valtakunnallisesti.

Origamilintuprojektissa korostui se, että lähion sisältä katsottuna lähio on ensisijaisesti kokonaisuus, joka koostuu kaikenlaisista ihmisistä. Siksi tempaus haluttiin jalkauttaa tasapuolisesti kaikkien saavutettavaksi, vaikka sen perimmäisenä tarkoituksena olikin mahdollistaa kulttuurikokemuksiin osallistuminen erityisesti niille, jotka tällä hetkellä sitä eivät juurikaan käytä. Mikäli halutaan kehittää lähioita kokonaisuuksina, on tärkeää lähestyä asukkaita segmentoimatta ja erottelematta. Osallistamis- ja aktivointihankkeet kohdistuvat helposti vain tiettyyn osaan asukkaista ja siten sekä leimaavat tätä osaa että jättävät muut hankkeiden ulkopuolelle. Tämä ei juurikaan edistä yhteisöllisyyttä eri ryhmien välillä. Näin ollen lähioiden aktivoimisessa olennaista ei olekaan välttämättä heikommassa sosioekonomisessa tilanteessa olevien erityinen huomiointi vaan yhteisöllinen aktivointi ja siinä erityisesti kaikkien asukkaiden tasapuolinen kohtelu.

Kulttuurilaitosten suhtautuminen lippujen jakeluun origamilintu-kampanjan avulla oli kautta linjan sangen positiivinen. Toiminta tuntui vastaavan hyvin kulttuurilaitosten omiin tavoitteisiin, sillä uusien yleisöjen tavoittaminen ja sosiaalisen saavutettavuuden lisääminen on myös niiden toiminnan kehittämisessä keskeistä. Vastaavan kaltaisia, yleisöä ilahduttavia ja yllätyksellisiä kampanjoita kannattaakin siksi jatkaa. Niitä voisivat järjestää joko yksittäiset kulttuurilaitokset tai useampi kulttuurilaitos yhteistyönä.

Kaiken kaikkiaan hanke tuotti monia sekä odotettuja että odottamattomia tuloksia. Odotettuihin lukeutuvat mm. havainnot aktivoinnin haasteellisuudesta ja hitaudesta. Odotettua oli myös se, että alueilta löytyy monenlaisia verkostoja, joihin on toisinaan helppo, toisinaan vaikea päästä mukaan. Jossain määrin varsinkin Pansion asukkaat saattavat olla vaikeasti innostettavissa senkin takia, että alueella on tehty paljon hankkeita aikaisemminkin. Jokaisesta uudesta asiasta ei jakseta innostua. Odottamattomiin tuloksiin puolestaan kuuluu esimerkiksi nopeus, jolla Muistopeli lähti kehittymään alkuideasta valmiiksi tuotteeksi ja havainto siitä, miten nopeasti eri toimijoiden intressit olivat yhdistettävissä Origamilintu-projektissa.

Tässä hankkeessa tehdyillä pienillä kokeiluilla ei pyrittykään vielä tavoittelemaan suuria, ainoastaan testaamaan ideoiden kantavuutta. Siksi markkinointitoimenpiteet olivat vielä melko pieniä. Tämä on väistämättä vaikuttanut monien toimintojen näkyvyyteen ja sitä kautta melko vähäiseen osallistujamäärään. Jatkossa niiden, erityisesti erilaisten tempausten, kilpailujen ja haastekampanjoiden, tueksi kannattaa valjastaa suurempi markkinointikoneisto, jolloin ne havaitaan tehokkaammin ja yleisö ehtii paremmin mukaan.

Pansion ja Jyrkkälän kokeiluissa yhdistyivät julkisen ja kolmannen sektorin toimijoiden intressit sekä erilaiset osaamisalueet. Monialaisuus ja -ammattillisuus olivat hankkeen kantavia teemoja ja voimavaroja. Ilman taiteilijoiden luovaa panosta sekä monialaisten opiskelijatiimien innovatiivista ideointia ja kenttätöitä hankkeita olisi ollut mahdotonta toteuttaa. Lisäksi tarvittiin paikallisia verkostoja ja organisaatioita ideoiden vakiinnuttamiseksi. Turun kokeilut osoittivat, että hyvät ideat on mahdollista ottaa nopeastikin käyttöön, kun toimijoiden intressit kohtaavat ja toiminnan hyöty on selkeästi kaikkien osallisten nähtävissä.

5. Keltinmäki osallistavan taiteen kokeilukenttänä

Keltinmäki on yksi Jyväskylän vanhimista asuinalueista. Keltinmäki sijaitsee noin viisi kilometriä Jyväskylän keskustasta lounaaseen ja koostuu pääasiassa 1970-luvulla rakennetuista kerrostaloista sekä rivitaloista. Alueella on myös opiskelija-asuntoja. Alue on puistomainen ja vihreä, ja sille on tyypillistä korkeat männyt ja loistavat ulkoilumahdollisuudet. Alueella on oma kirkko, kirjasto, päiväkeskus, nuorisotila, alakoulu ja kylätalo Keltinmäen Keidas. Keltinmäki-Myllyjärven alueen keskimääräiset vuositulot ovat Jyväskylän kaupunginosien välisessä vertailussa suhteellisen matalat. Keltinmäki on yksi Jyväskylän monikulttuurisimmista asuinalueista, sillä 9 % sen asukkaista on maahanmuuttajia (Jyväskylän kaupunki 2016). Alueen koulutusaste on matala verrattuna muihin Jyväskylän lähiöihin ja työttömiä asukasluvusta on noin 9 % (Jyväskylän kaupunki 2014).

Keltinmäki oli vuonna 2016 Jyväskylän kaupungin Hyvinvoivat asuinalueet -toiminnan yhtenä kehittämiskohteena. Projektissa kehitettävien lähiöiden asukkaat ja Jyväskylän kaupunki suunnittelivat ja toteuttivat yhdessä asuinalueiden kehittämistä asukaslähtöisesti ja osallistavia menetelmiä käyttäen. Keltinmäelle tehtiin osana Hyvinvoivat asuinalueet -toimintaa asukkaiden toivomuksesta mm. koirapuisto.

Lähellä lähiössä -hankkeen Jyväskylän lähiöksi Keltinmäki valikoitui kahdesta eri syystä. Yksi oli se, että se oli kaupungin kehittämiskohde, joten ajattelimme yhdistää voimamme ja lisätä omalta osaltamme osallisuutta Keltinmäen alueella. Toisaalta havaitsimme, että Keltinmäkeä ei juurikaan ole kehitetty ilmeisestä tarpeesta huolimatta. Keltinmäkeä ei voi pitää minään erityisenä ongelmalähiönä Jyväskylässä, mutta sen vetovoima kaupungin joihinkin muihin asuinalueisiin nähden on heikko ja sen imago on huononemaan päin. Konkreettisesti tämä näkyy vaikkapa myytävien asuntojen hinnoissa, jotka ovat Keltinmäessä matalia verrattuna joihinkin muihin kaupungin asuinalueisiin. Hankkeen toiminnan ajateltiin olevan myös ennaltaehkäisevää.

Leimaantuneen lähiön maineeseen ja mielikuviin vaikuttaminen on pitkäaikainen prosessi, johon Lähellä lähiössä -hankkeen noin puolen vuoden toiminnalla annettiin pieniä sysäyksiä ja askelia, mutta tuskin

mitään lopullista. Keltinmäessä toteutetut osallistavat ja yllättävät taidetapahtumat tavoittivat joulukuun 2016 ja toukokuun 2017 välisenä aikana noin 600 henkilöä.

5.1 Yhteisötaideteos

Kulttuurituotannon kolmannen vuoden opiskelijat Ella Metsälä, Katre Kauhanen ja Nina Leskelä suunnittelivat syksyllä 2016 osana innovaatiotoiminnan perusteet -opintojaksoa osallistavaa ja yhteisöä vahvistavaa taidelähtöistä toimintaa. Tavoitteena oli synnyttää yhteisötaideteos, josta kävisi ilmi Keltinmäen asukkaiden suhde omaan asuinalueeseensa.

Asukasyhdistyksen aktiivien kanssa ideoitiin erilaisia vaihtoehtoja, joihin asukkailla olisi mahdollisimman matala kynnys osallistua. Ideoinnin jälkeen päätettiin tehdä teos, joka koostuu Keltinmäki-Myllyjärven alueen asukkaiden itse kirjoittamista teksteistä, sanoista ja lauseista sekä työpajoissa askarrelluista kirjaimista. Teoksen toteuttamiseen saattoi osallistua kuka tahansa omalla äidinkielellään ja haluamansa mittaisella tekstillä, olipa kyseessä sitten sana, tervehdys naapurille, tarina tai muu ajatus koti-teemaan liittyen. Taiteilija Minja Revonkorpi koosti kerätyistä teksteistä visuaalisen taideteoksen, keskiaukeamalta avoimen puisen kirjan, joka ripustettiin Keltinmäen kirjaston seinälle.

Yhteisötaideteos-kokonaisuudessa oli neljä vaihetta (asukasilta teoksen ideointiin, sanojen keräys, työpajat ja teoksen julkistaminen), jotka tavoittivat yhteensä noin 100 asukasta. Jokaisen vaiheen toteutuksessa pyrittiin pitämään osallistumisen kynnys mahdollisimman matalana. Esimerkiksi ennakkoilmoittautumisia ei pyydetty ja monikielisyys huomioitiin kääntämällä markkinointimateriaalit suomesta englanniksi, arabiaksi, persiaksi, venäjäksi ja kurdiksi.

Toiminnassa lähdettiin liikkeelle perinteisesti työpaja-ajatuksella. Työpajojen paikoiksi valittiin asukastila Keltinmäen Keidas, nuorisotila sekä kirjasto. Pian kuitenkin havaittiin, että työpaja ei tavoita kuin aivan pienen osan asukkaista. Selvästikin sekä sanat työpaja että yhteisötaide pelottivat asukkaita ja nostivat osallistumisen kynnyistä – kaikesta matalan kynnyksen puheesta huolimatta. Parhaimmaksi keinoksi kohdata asukkaita osoittautui Sale, joka alueen ainoana ruokakauppana on vilkas ostospaikka. Opiskelijat olivatkin lopulta yllättyneitä, kuinka ihmi-

set ottivat heidät vastaan: ”Yllätyimme, kuinka helposti ihmiset lähtivät mukaan yhteisötaideteoksen tekemiseen tekstien kautta. Tekstien keräys herätti hyviä ja pitkiäkin keskusteluja asukkaiden kanssa. Koimme, että tällaisetkin keskustelut ovat hyvin tärkeitä, joissa osallisuus ja yhteisöllisyys korostuu. Saimme selvästi asukkaat miettimään omaa asuinluettaan ja kotiaan”.

Vaikka osallistumiskynnyksen poistamiseen kiinnitettiin paljon huomiota, osallistuminen ei ollut mitenkään itsestäänselvyys. Lopulta tekstejä kerättiin noin 100 kappaletta keräyslaatikoiden avulla. Laatikoida vietiin Keltinmäen ympäristöön julkisille, helposti lähestyttävälle paikalle Salen kohtaamisten lisäksi.

Tammikuun alussa pidettiin teoksen julkistamistilaisuus Keltinmäen kirjastolla. Yhteisötaideteos muistuttaa asukkaita projektista ja herättää ylpeyttä omasta kotialueesta ja sen yhteisöstä. Teos kuvaa Keltinmäkeä positiivisella tavalla asukkaiden omin sanoin. Teoksessa näkyy osallistujien kirjavat äidinkielet ja sen toivotaan herättävän osaltaan ylpeyttä Keltinmäen monikulttuurisuudesta ja omasta kulttuuritaustasta.

5.2 Ylisukupolvinen tekstimatka lähiluontoon

Sanataideyhdistys Rapinan ja Keski-Suomen Kirjailijoiden Petri Turusen, Katri Alatalon, Saara Laakson ja Marja Ahosen kanssa suunniteltiin, miten luodaan puitteet mukavalle ylisukupolviselle kohtaamiselle. Olipa kyse minkä ikäisistä ihmisistä hyvänsä, luottamus ja halu jakaa asioita eivät synny hetkessä. Lähiö ei tuntunut itsessään riittävän yhdistävältä kokemukselta, vaan nuoret ja vanhat saattavat elää suorastaan eri todellisuuksissa vaikka naapureita olisivatkin. Siksi päätettiin toteuttaa identtiset kirjoitustyöpajat (tekstimatkat) molemmille ryhmille ja ottaa työpajat ylisukupolvisen kohtaamisen konkreettiseksi lähtökohdaksi.

Ryhmiksi valikoituivat Keltinmäen kuudesluokkalaiset ja Keltinmäen päiväkeskuksen asiakkaat henkilökuntineen. Tekstimatkojen aikana ohjaajat teettivät erilaisia havainnointitehtäviä lähiluonnossa, kuten ”mitä tuo kallio muistuttaa” tai ”nimeä asioita, jotka tässä valossa näyttävät mustilta”. Suunnitteluvaiheessa pidettiin tärkeänä, että tekstimatkoihin saataisiin eri-ikäisiä osallistujia ja että eri ikäryhmät voisivat kohdata. Hankkeen näkökulmasta toivottiin, että kokeilusta jäisi myös jokin

tuotos tai konkreettinen jälki, jota osallistujat ja muut kiinnostuneet voisivat tarkastella.

Erillisten tekstimatkojen jälkeen koululaiset ja ikäihmiset kohtasivat toisensa. Käytännöllisen yhteistoiminnan ajateltiin tekevän kohtaamisesta välittömän. Molemmat ryhmät yhdessä kokosivat tekstimatkoilla syntyneet havainnot, valokuvat ja piirustukset yhteiseksi teokseksi kartonkiselälle pohjalle. Kollaasipajojen tuotoksista tehtiin Keltinmäen kirjastoon ”Salainen Keltinmäki” -näyttely. Kirjailija Petri Turunen valmisti näyttelyyn esittelytekstin ja teosluettelon.

Parhaimmillaan ryhmissä sai kuunnella ja katsella todellista yhteistyötä, jossa eri-ikäiset suunnittelivat, mikä teksti sopisi minkäkin kanssa. Yksi liimasi, toinen leikkasi ja kolmas etsi sopivaa kuvitusta. Osassa ryhmiä ikäihminen jäi hiukan sivuun, katseli ja kommentoi harvakseltaan. Jokaisessa ryhmässä ilmapiiri oli kuitenkin uteliaasti viritetty, myönteinen ja keskittynyt. Jälkeenpäin voidaan pohtia, tarvitseeko kohtaamisen sisältää puhetta ja yhteistyötä, vai voisiko pitää arvokkaana sitäkin, että eri-ikäiset saavat kukin tyylillään istua saman pöydän ääressä. Palautteesta päätellen erityisesti ikäihmiset olivat nauttineet parituntisesta tuokiosta nuorten kanssa. He kehuivat yhteisessä purussa nuoria fiksuiksi ja idearikkaiksi ja päivää virkistäväksi. Nuorison kommentoissa toistui, että oli ollut kivaa ja että hausempaa tämä oli kuin koulussa istuminen.

5.3 Yllättävät tapahtumat

Talven ja kevään 2017 aikana kulttuurituotannon toisen vuoden opiskelijat Sara Sarkkinen, Helena Vepsäläinen, Helmi Lind, Anni Niemelä ja Sonja Ketelimäki ottivat tehtäväkseen miettiä hankkeen neljännen toimenpidetason teemoja. Tavoitteena oli tehdä yllättäviä tapahtumia asukkaille ja yhdessä heidän kanssaan. Ajatuksena oli tehdä taidelähtöisiä tempauksia yllättävissä paikoissa, yllättäviin aikoihin ennalta ilmoittamatta. Osallistumiskynnys haluttiin pitää aivan olemattomissa ja mahdolliset ennakkoluulot poissa.

Opiskelijat organisoivat yhdeksän eri taidelajeja sisältävää esitystä tai tapahtumaa eri-ikäisille kohderyhmille. Huhti- ja toukokuussa Keltinmäen kaduilla, Salessa ja kirjastossa saattoikin törmätä stand up -

koomikkoon, taikuriin, musiikkiesityksiin, puuhakärryyn, valokuvaukseen tai jättineljänsuora-peliin. Asukkaat ottivat kaikki nämä esiintyjät ja tapahtumat ilolla vastaan ja kahden kuukauden aikana kohdattiinkin reilut 450 keltinmäkeläistä. Leimallista näille tapahtumille oli se, että niitä ei juurikaan etukäteen markkinoitu, sillä päällimmäisenä tavoitteena oli juuri yllätyksellisyys ja asukkaiden kannalta ennakoimattomuus.

Koska osallisuus ja osallistaminen olivat koko hankkeen suurina tavoitteina, taidetapahtumiin haluttiin sekin elementti mukaan. Olen upea! -valokuvauksessa ihmisiä kuvattiin Polaroid-kameralla Keltinmäen kirjastolla ja Bar Pivossa. Osallistujat saivat kirjoittaa kuviin, miksi ovat omasta mielestään upeita. Otetuista kuvista muodostettiin näyttely kylätalon ikkunaan, jossa kuvat olivat esillä kahden viikon ajan. Valokuvaukseen osallistui 19 ihmistä ja valokuvanäyttelyn avajaisiin 15. Olen upea! -tapahtumassa ei varsinaisesti mitattu asiakastytyväisyyttä, vaan tyytyväisyyttä ja ihmisten mielipiteitä tapahtumista arvioitiin yleisen tunnelman mukaan. Tapahtumaan osallistuneet ihmiset vaikuttivat silmämääräisesti tyytyväisiltä ja monet sanoivatkin, että toimintaa tulisi järjestää useamminkin muualle kuin vain kaupungin keskustaan. Tapahtuma ei ollut luonteensa vuoksi ehkä riittävän helposti lähestyttävä ja monet eivät esimerkiksi halunneet itseään kuvattavan. Usein kuitenkin auttoi maininta kamera-arvonnasta osallistujien kesken. Myös jälkikäteen lähetettyihin muistutustekstiviesteihin, joissa kerrottiin kuvien olevan nyt noudettavissa kirjastolta, vastattiin ilomielisesti ja kiittäen.

Samanlainen osallistava tavoite oli myös jättineljänsuora-pelillä, joka teetätettiin Jyväskylän ammattioppilaitoksen opiskelijoilla. Asukasillassa keltinmäkeläiset olivat toivoneet isoa seurapelilautaa käyttöönsä. Neljänsuoran sijoituspaikaksi valikoitui kylätalo Keitaan piha, sen ollessa läpi kesän auki ja keskeisellä paikalla. Muiksi loppusijoituspaikoiksi mietin myös nuorisotaloa sekä Keltinmäen koulua. Keitaalla peli on kuitenkin mahdollisimman monien tahojen saavutettavissa ja sitä onkin kevään aikana pelattu ahkerasti.

Peli tavoitti kahden päivän aikana, huonoista säistä huolimatta, noin 30 pelaajaa. Vanhemman väen suunnalta kuului nostalgisia huokauksia sen nähdessä pelin. Peli muistettiin lapsuudesta ja pelaamisen tuoksista kuului iloista naurua. Asukasyhdistyksen aktiivit pohtivat ääneen, kuinka voisivat kesällä järjestää peli-iltoja vaikkapa makkaran paistolla höystettynä.

Paikalle saapunut arabiperhekin innostui pelaamaan jättineljänsuoraa yhdessä kantaväestön kanssa, vaikka yhteistä kieltä ei löytynytäkään. Perheen pienimpiä jouduttiin nostamaan syliin, jotta he yltivät pudotamaan nappuloita, mutta heille pelin pelaaminen näytti olevan todella tärkeä ja uudenlainen kokemus. Lapset näyttivät myös nauttivan pelillä leikkimisestä sen pelaamisen lisäksi. Peli toimi siis juuri niin kuin toivottiinkin: kulttuurien välisenä yhdistäjänä ja hyvän mielen tuojana niin lapsille kuin vanhuksillekin.

Erityisesti lapset kohderyhmänä mielessään opiskelijat saivat JAPA ry:ltä lainaan ns. lastipolkupyörän, joka piti sisällään ilmapalloja, hulahula-vanteita, saippuakuplapakkauksia ym. pieniä ja hauskoja toiminnallisia aktiviteetteja. Opiskelijat ajelivat ympäri Keltinmäkeä kärryllä ja pysäyttivät ohikulkijoita. Puuhakärryllä vieraili noin 50 ihmistä, mukaan laskettuna päiväkotivierailu, jossa paikalla oli noin 20 lasta. Suullinen palaute oli kokonaisuudessaan hyvää, ja kärry houkutteli ihmisiä hyvin puoleensa. Myös yhteistyökumppani JAPA ry piti ideasta ja lähti mielellään mukaan sitä toteuttamaan. Yksi kärrykerta jouduttiin perumaan sään vuoksi ja yksi kerta siirtämään aikataulumuutosten vuoksi, mutta opiskelijat saivat kuitenkin kärryn kiertämään hyvin tuloksin. Kärryä ei markkinoitu etukäteen, vaan sen kiertäminen perustui yllättäviin kohtaaisiin. Samalla tarjoutui mahdollisuus markkinoida muita tapahtumia.

Varsinaisia taidelähtöisiä yllättäviä tuokioita tarjottiin etupäässä Salesassa, kirjastossa ja nuorisotilassa, jotka kevään aikana havaittiin parhaimmiksi paikoiksi tavata keltinmäkeläisiä. Vapun aluspäivinä Timo Taikuri kohtasi kahden tunnin aikana Salesassa noin 50 ihmistä, joista vain yksi ilmoitti olevansa liian kiireinen pysähtymään. Kaikki muut ihmiset jäivät haltioituneina katsomaan, kuinka rahaa ilmestyi korvan takaa ja pelikortteja katosi ja löytyi mitä kummallisimmista paikoista. Lapsille sekä lapsenmielisille Timo teki eläinilmapalloja, jotka toivat hymyn monen ihmisen kasvoille vauvasta vaariin. Palautetta pyydettiin osallistujilta suullisesti pysäyttämällä satunnaisesti ihmisiä ja kysymällä oliko taikuri mieluisa yllätys. Kaikki vastasivat kyllä. Taikuri oli monelle päivän piristys, lapset olivat haltioissaan ja aikuiset ihmeissään. Esityksen jälkeen Timo Taikuri kertoi nauttineensa tämän tyyppisestä esitysmuodosta. Salen henkilökunta oli myös erittäin mielissään esityksestä.

Koomikko Jaakko Suomala kierteli muutamaan otteeseen Keltinmäen kirjastossa sekä kerran Keltinmäen nuorisotalolla naurattamassa ihmisiä. Muuten hän ja opiskelijat tapasivat ihmisiä Salen läheisyydessä. Sää

oli tuona huhtikuuisena päivänä upea, joka lisäsi varmasti ihmisten liik-kumista alueella. Kierroksen aikana he viihdyttivät noin 20 henkilöä joka ikäryhmästä, ja vain muutama ei ollut halukas jäämään kuuntelemaan vit-sejä. Koomikolle ihmisten non stop -tapaaminen oli haastava tapa esiintyä ja vaati suurta kykyä improvisaatioon. Opiskelijoiden valitsemalle esiinty-jälle tämän tyyppinen keikka oli ensimmäinen kokemus. Pääosin kohtaa-miset sujuivat hyvin, mutta opiskelijoiden mukaan koomikon olisi pitänyt varustautua vielä runsaammalla vitsi- ja tilannekomiikkareservillä ja olla ehkä itsekin helpommin lähestyttävä ja sosiaalisempi. Opiskelijat arvioi-vat, että välillä tilanteet olivatkin hieman ahdistavia ja ei niin rempseitä kun oli ajateltu. Ehkäpä stand up kadulla ei olekaan paras keino viihdyttää ihmisiä tai osallistaa heitä. Huumori on vaikea laji.

Kun Sale huomattiin Keltinmäen parhaimmaksi paikaksi tavoittaa asuk-kaita, opiskelijat järjestivät Duo Woodbeckerin soittamaan kahtena päi-vänä kaupan aulatilaan. Torstaina kuulijoita tunnin aikana oli noin 125 henkilöä ja perjantaina noin 120 henkilöä. Jo kasatessa soittimia huo-masin ihmisten mielenkiinnon heräävän. Tarkkailin paljon ihmisten käyttäytymistä ja reagointia musiikkiesitykseen. Monet ihmiset tulevat kauppaan niin sanotusti “nollat taulussa”, mutta kun asiakkaat huoma-sivat duon heidän “koomansa” loppui. Duosta otettiin valokuvia ja jopa snapchat-videoita, ja ihmiset ottivat kuulokkeet pois korvilta ja nauttivat live-musiikista. Paljon myös oli normaaleja reaktioita kuten taputtamis-ta, hurraamista, tanssimista, hymyilyä, mukana laulamista ja katsomaan jäämistä. Tietysti oli myös asiakkaita, jotka vain kävelivät ohi tai katsoi-vat mieteliäästi duoa.

Musiikin kuunteleminen ostosreissun lomassa ilahdutti monia. Palaut-teissa sanottiin mm. seuraavaa:

“Alue kaipaakin piristystä” - Vanha mies

“En malta lähteä töistä, kun on näin mukavaa musiikkia täällä”
- Kaupan työntekijä

“Hyvä soittajat” - Nuori mies

“Ihan vitun hyvä” - Nuori nainen

Mitä yllättävistä tapahtumista jäi keltinmäkeläisille käteen? Peli jäi pe-lattavaksi ja ajatus puuhakärrystä otettiin asukasyhdistyksessä ilolla

vastaan. Kärryn saa lainata ilmaiseksi JAPA ry:ltä, sisällön hankkimisesta jokainen vastaa itse. Salen myymäläpöydälläkö piti kovasti opiskelijoiden ideoista ja siitä, että kauppa toimi yhtenä tapahtumapaikkana. Ehkäpä hän jatkaa itsenäisesti jossain muodossa yllättäviä taidetapahtumia.

Jälkeenpäin voisi arvioida, että yllätykselliset tapahtumat saattoivat jäädä kokonaisuuden kannalta hieman irrallisiksi ja ulkoapäin tuoduiksi. Tämän opiskelijat saivat huomata esimerkiksi nuorten leffailtapäivän kohdalla, kun tapahtumaan ei tullut yhtään osallistujaa. Sitä oli kyllä suunniteltu yhdessä nuorisiohjaajien kanssa, mutta ei itse nuorten. Nuorisotila oli hyvä paikka järjestää tapahtuma, mutta kellonaika lauantai-iltapäivänä oli ehkä haastava, koska tila ei normaalisti ole auki tuolloin. Tästä opimme sen, että suunnittelu kannattaa tehdä nimenomaan kohderyhmän kanssa yhdessä, jolloin osallistuminen on varmempaa ja tavoitettavampaa.

Myöskään Keltinmäen asukastila ei tavoittanut asukkaita odotetulla tavalla. Yhteisötaideteoksen ideointivaiheessa huomattiin, että kylätalolle saapuivat lähinnä aktiiviset yhteisön jäsenet, eivät ohikulkijat. Asukas-yhdistyksen pitäisi ehkä rohkeammin tulla myös ulos talosta tai saada toimintaa avoimemmaksi kaikille.

Toisaalta, olisivatko yllättävät taidetapahtumat olleet niin kovin yllättäviä, jos niitä olisi rummutettu ennakolta eri medioissa? Ehkä satunnaiset kohtaamiset erilaisilla hauskoilla sisällöillä olivatkin juuri sitä, mitä hankkeessa lähdettiin hakemaan ja mikä piristi keltinmäkeläisten kevättä.

5.4 Mitä kokeilujen jälkeen?

Syksyn 2016 ja kevään 2017 kokeilujen perusteella voidaan sanoa, että Keltinmäen asukkaat innostuvat erilaiseen taidelähtöiseen ja osallistavaan toimintaan, kun heitä siinä hieman avittaa. Asukas-yhdistys on hyvä yhteistyökumppani, mutta niin kuin kaikkialla muuallakin, se kokoaa vain aktiivit toimintaansa mukaan ja Keltinmäessä aktiivit ovat jo keski-ikäni ylittäneitä henkilöitä. Asukas-yhdistyksen tila on toimiva ja siellä voidaan järjestää monenlaista toimintaa, mutta jopa sen kynnys voi olla joillekin asukkailla liian suuri. Asukas-yhdistykseen olisikin hyvä saada

vaihtuvuutta ja uusien jäsenten toimintaideoita pitäisi lähteä avoimesti kokeilemaan. Toimintaa voisi olla myös asukastilan ulkopuolella.

Maahanmuuttajien tavoittaminen osoittautui myös haastavaksi. Valtaosa hankkeen tapahtumatiedottamisesta tehtiin useammalla kielellä, mutta silti maahanmuuttajien määrä tilaisuuksissa oli kohtalaisen vähäistä. Parhaiten se osallistui Keltinmäen Kukkula -ruokatapahtumassa, ja silloin opiskelijat olivat yhteydessä monikulttuurikeskus Gloriaan ja siellä markkinoivat tapahtumaa. Gloria sijaitsee kaupungin keskustassa.

Tapahtumista tiedottaminen on myös haasteellista. Koska kerrostalojen alaovet ovat lukossa, asuntojen postiluukkuihin ei pääse flyereitä jakamaan. Kerrostalon alakertaan laitettu julistekaan ei tavoita kaikkia asukkaita. Perinteiset julisteet taitavat hukkaa kauppoissa ilmoitustauluviestien sekamelskaan. Sosiaalinen media on toisaalta tehokas, mutta esimerkiksi Keltinmäen omassa Facebook-ryhmässä ei ole paljoakaan seuraajia. Facebook-sivun ottaminen aktiiviseen käyttöön loisi yhteisöllisyyden tunnetta jo verkossa ja sitä voisi jatkaa kasvokkain. Ihmisten kohtaaminen kaduilla, kaupan edessä ja kirjastossa osoittautui parhaaksi tavaksi markkinoida.

Ihmisten osallistaminen ei ole yksinkertainen asia. Parhaiten onnistuivat Keltinmäessä toisaalta ne toimet, joita suunniteltiin yhdessä asukkaiden kanssa tai joissa he saivat olla tekemässä itse esimerkiksi yhteisötaideteosta. Toisaalta yllättävät taidetapahtumat olivat todellakin yllättäviä. Musiikkia, taikuri tai stand up kesken kauppareissun tai saippuakuplien puhaltelu koulun pihalla olivat varmasti mukavia kokemuksia. On mentävä sinne missä ihmiset ovat eli Keltinmäessä kaupan, kirjaston ja koulun muodostamassa kolmiossa.

Maria Luhtaniemi

6. Yhteismaan näkökulma lähiötapahtumiin

Mikä saa ihmiset osallistumaan? Miten saada vähän tapahtumissa käyvät ihmiset osallistumaan? Kuinka huomioida paikalliset erityispiirteet tapahtumissa? Tässä artikkelissa esitellään neljän eri tapauksen kautta tapoja, joilla ihmiset saadaan osallistumaan ja kokemaan yhteisöllisyyttä myös kantakaupungin sykkeen ulkopuolella olevilla alueilla. Jaan kokemuksia järjestämistämme tapahtumista, joiden tavoitteena oli lisätä osallisuuden ja yhteisöllisyyden kokemusta lähiöissä ja annan lukijalle vinkkejä ja työkaluja osallisuuden lisäämiseksi.

Jaakko Blomberg ja minä Yhteismaa ry:stä tuotimme Lähellä lähiössä -hankkeen Illallinen naapurin kanssa -osion. Järjestimme hankkeen aikana yhteensä neljä tapahtumaa neljässä kaupungissa: Helsingissä, Vantaalla, Turussa ja Jyväskylässä. Tapahtumat järjestettiin yhdessä Humakin kulttuurituottajaopiskelijoiden kanssa, ja kussakin kaupungissa työryhmässä oli mukana kolmesta viiteen kulttuurituottajaopiskelijaa. Tapahtumien yhteisenä teemana oli ruoka ja yhteisöllisyys, jota tulkittiin kussakin kaupungissa eri tavalla.

Ensimmäinen järjestämämme tapahtuma oli joulukuussa 2016 Vantaan Länsimäessä pidetty Naapuribrunssi, jossa kaikki lähiseudun asukkaat kutsuttiin nyyttikestien hengessä tuomaan ruokaa yhteiseen pöytään ja nauttimaan brunssista joulukuuisena lauantaina. Osallistumisesta pyrittiin tekemään mahdollisimman helppoa, ja siksi emme vaatineet ihmisiltä ennakoilmoittautumista tai esittäneet minkäänlaisia vaatimuksia ruoan suhteen.

Brunssipöytään saatiin yllätyksellinen valikoima erilaisia herkkuja ja tunnelmaa luotiin kynttilöillä ja rennolla musiikilla. Pikkujouluaika vaati kuitenkin tapahtuman suhteen veronsa, joten osallistujamäärä jäi suhteellisen pieneksi: muutamia kymmeniä ihmisiä neljän tunnin aikana. Kävi ilmi, ettei brunssi ollut sanana tuttu läheskään kaikille alueella asuville ihmisille.

Toinen tapahtuma järjestettiin Jyväskylän Keltinmäessä helmikuussa 2017. Kukkulan keittiö -nimisessä tapahtumassa kolme maahanmuuttaja-taustaista kotikokkia tekivät omien kotimaidensa ruokia, ja tapahtumassa kävijöille avautui siinä samassa mahdollisuus opetella uuden ruoka-

lajin valmistus itsekin. Tapahtumapaikkana toimi Keltinmäen asukasyhdistyksen kylätalo Keltinmäen keidas, ja asukasyhdistyksen väki oli vahvasti mukana tapahtuman tekemisessä.

Pääasiassa vanhemmasta väestä koostuva asukasyhdistys oli jo pitkään halunnut houkutella toimintansa piiriin nuorempaa väkeä ja oli erityisen innoissaan ajatuksesta saada eksoottisia makuja ruokapöytänsä. Tapahtumassa maisteltiin irakilaisia, etiopialaisia ja ghanalaisia ruokalajeja, joista suurin osa oli varmasti kävijöille entuudestaan vieraita. Asukasyhdistyksen aktiivien innostus oli yksi tärkeä elementti tapahtuman onnistumisessa. Myöhemmin tapahtuma saikin jatkoa asukasyhdistyksen itsensä toimesta.

Kolmas tapahtuma järjestettiin Turun Pansiossa huhtikuussa 2017. Tällä kertaa tapahtuman konsepti hahmottui vuodenajan vaatimusten mukaan: opiskelijaryhmältä tuli ajatus, että keväisin pyöränhuolto on hyvin ajankohtainen tarve. Tähän yhdistimme kaikille helposti lähestyttävän ruokalajin, pizzan, ja tapahtuman konsepti oli valmis. Pizzaa ja pyöränhuoltoa -nimellä kulkenut tapahtuma keräsi Pansion Me-talolle kymmeniä ihmisiä ja päivän aikana paistettiin yhteensä 111 pientä

Kuva 5. Naapuribrunssilla tarjoiltiin myös bulgariaalaista ruokaa.

Kuva 6. Kukkulan keittiön vapaaehtoiset kokit löydettiin Jyväskylän Monikulttuuri-keskus Glorian kautta. Kuvassa Haja Sesay.

Kuva 7. Kukkulan keittiön ruokalista käsitti ruokalajeja Irakista, Etiopiasta ja Ghanasta. Kuvassa Keltinmäen asukasyhdistyksen aktiiveja.

pizzaa erilaisilla täytteillä. Useampi ihminen kävi huollattamassa pyöränsä vapaaehtoista pyöränhuoltoa tarjonneen pyöräliike Baikin korjaajan luona ja sateesta huolimatta tapahtuma houkutteli paikalle hyvin väkeä.

Neljäs ja viimeinen tapahtuma järjestettiin Helsingissä Idän kyläjuhlien yhteydessä kulttuurikeskus Stoassa. Koska tapahtuma-aika, toukokuu, on pääkaupunkiseudulla hyvin vilkas kaupunkitapahtumien suhteen, päätimme yhdistää sen jonkin muun tapahtuman kanssa. Kulttuurikeskus Stoaan tuottajat antoivat meille tilan tapahtuma-alueelta, ja niin-pä laitoimme ravintolapäivän hengessä pystyyn Kyläjuhlarafan, jossa myimme täytettyjä patonkeja ja vohveileita. Rafaa pystyttämässä oli viisi paikallista nuorta, joihin olimme saaneet yhteyden Me-säätiön kautta. He saivat ravintolan kaikki tuotot itselleen ja kerryttivät arvokasta työkokemusta.

6.1 Yhteisöllisten tapahtumien työkalut – neljä tärkeää elementtiä

Oppimamme voisi lyhyesti tiivistää seuraaviin sanoihin: toimiva konsepti, paikallisten kontaktien antama tieto, sopiva ajoitus ja paikalliseen kontekstiin sovitettut markkinointitavat. Kerron seuraavassa tarkemmin tapausesimerkkien kautta, mitä tarkoitan näillä käsitteillä.

1) Toimiva konsepti

Kuten missä tahansa tapahtumassa, konseptin pitää olla houkutteleva ja tarpeeksi yksinkertainen. Parhaassa tapauksessa tapahtuman idean saa selville jo sen nimestä. Sosiaalisessa mediassa erityisen tärkeää on paitsi houkutteleva nimi, myös hyvä visuaalinen ilme, jotta tapahtuma varmasti kiinnittää kohderyhmän huomion uutisvirran ärsykkeiden keskellä. Visuaalisella ilmeellä on suuri merkitys myös julisteissa ja muussa printatussa markkinointimateriaalissa, joten graafikon palkkaaminen voisi tässä tilanteessa olla paikallaan.

Selkeä ja houkutteleva konsepti on erityisen merkityksellinen silloin, kun tapahtuma halutaan viedä uusien, vähemmän tapahtumiin osallistuvien yleisöjen luo. On tärkeää huomata, mitkä asiat toimivat missäkin ympäristössä, kuten aiemmin esiteltä, aavistuksen väärälle yleisölle

tehty brunssiesimerkki kertoo. Pizzaa ja pyöränkorjausta -tapahtumassa jo nimestä sai selville, mistä tapahtumassa oli kyse.

Kävijä haluaa usein tietää muutamat perusasiat mahdollisimman aikaisin. Nämä perusasiat on hyvä selvittää, etenkin jos kyseessä on vähän kulttuuripalveluja käyttävä, ehkäpä jopa vähän epäluuloinen yleisö. Mistä on kyse? Mitä minulta vaaditaan? Miksi tulisin paikalle? Maksaako tämä jotain? Kuka järjestää?

Saattaa kuulostaa yllättävältä, mutta joskus matalalla kynnyksellä markkinoidut, kaikille avoimet tapahtumat eivät osoittautukaan menestyssekkäiksi. Tapahtumassa pitäisi kuitenkin olla joku ajatus, joka erottaa sen muista. Konseptia hioessa kannattaa siis käyttää aikaa idean hauutteluun.

2) Paikalliset kontaktit ja alueen tuntemus

Niin Jyväskylän kuin Vantaan tapauksessa erityisen isoon rooliin nousivat paikalliset kontaktit: Jyväskylän tapauksessa asukasyhdistys ja Vantaan tapauksessa kirjaston henkilökunta ja Hakunilan monikulttuurisuusyhdistys. Nämä toimijat paitsi antoivat käyttöömmme tilansa, myös jakoivat paljon erilaisia vinkkejä siitä, mikä alueella toimii. He myös veivät viestiä eteenpäin omille tutuilleen tapahtumasta.

Kaikissa kaupungeissa tapahtuman tekeminen alkoi huolellisella taustatyöllä, jonka avulla selvitettiin millaiset sosiaaliset verkostot tai yksittäiset ihmiset siellä toimivat ja millaisia tapahtumia siellä on aiemmin tehty. Taustatyöhön kannattaa varata aikaa, sillä yhtenä sen tarkoituksena on myös tehdä omat kasvot tutuiksi alueella ja lisätä luottamusta yhteistyötahojen kanssa. Tärkeää on tietää, mitä alueelta puuttuu ja myös, kuinka tieto tapahtumasta kulkisi mahdollisimman hyvin eteenpäin. Esimerkiksi Jyväskylän tapauksessa tapahtumaa markkinoitiin hyvin vähän sosiaalisen median kautta ja viesti tavoitti osallistujat parhaiten ns. puskaradion eli asukasyhdistyksen aktiivien kautta. Teimme yhteistyötä myös Jyväskylän kaupungin aluetyöntekijöiden kanssa, jotka veivät viestiä eteenpäin lähiseudun asukasilloissa.

Lähiö-sanaan liitetään toisinaan liiankin negatiivisia merkityksiä, ja liian helposti ajatellaan, ettei lähiöissä tapahdu mitään. Useimmilla alueilla on olemassa erilaisia verkostoja ja toimijoita, jotka saattavat olla hyvinkin aktiivisia, mutta ulkopuolisten silmien ulottumattomissa.

Kannattaa ottaa selville näiden toimijoiden toiminta, pelisäännöt ja tiedotuskanavat ja kuunnella heidän toiveitaan.

Keltinmäen asukasyhdistyksen kohdalla tapahtuma syntyi kuin itsestään nimenomaan asukkaita kuuntelemalla. Eräässä asukastalon aktiivien kanssa käymässämme keskustelussa he lyhyesti kommentoivat, kuinka olisivat halunneet aiemmin kylätalolle maahanmuuttajia pitämään kokkikerhoa ja tuomaan talon lounastarjontaan uusia makuja. Ja niin heräsi ajatus maahanmuuttajataustaisten kokkien tuomisesta talolle. Tapahtuma oli itse asiassa niin toimiva, että asukasyhdistys on järjestänyt sitä itsenäisesti uudelleen. He olivat mitä ilmeisimmin vain tarvinneet jonkun mukaansa kehittämään ideaa, ottamaan yhteyttä tarvittaviin kontakteihin ja viemään idean loppuun asti.

3) Ajoitus

Ajoituksen suhteen tapahtuman järjestämisessä kannattaa olla tarkkana ja pohtia, mitkä asiat vaikuttavat hyvään ajoitukseen. Länsimäen Naapuribrunssi-tapahtuman suhteen ajoitus oli hieman epäsuotuisa, sillä se sijoittui kiireisimpään pikkujouluaikaan. Yhtä lailla haastava aika on toisaalta loppukevät, sillä kevätkoulunloppuisin Helsinki täyttyy erilaisista ulkoilmatapahtumista, jolloin tapahtumien välinen kilpailu on suurta. Tämän ratkaisimmekin yhdistämällä tapahtuman toiseen, isompaan tapahtumaan.

Mitään yksiselitteisen parasta kuukautta tapahtuman järjestämiseen ei varmaankaan ole, mutta itse olemme huomanneet, että loka-marraskuussa on yleensä tapahtumien suhteen melko rauhallista. Iltojen pimetessä monet myös haluavat lähteä tapahtumiin. Myös kevättalvi on kokemuksemme mukaan hyvää aikaa.

On tärkeää ottaa huomioon alueella samaan aikaan olevat tapahtumat ja selvittää hyvissä ajoin, onko joku toinen taho järjestämässä samaan aikaan jotain vastaavaa. Hyvin yllättävätkin asiat voivat tulla osallistumisen tielle – paikallisille tärkeän jalkapallojoukkueen peli, joulumyyjäiset tai vaikkapa koulun päättäjäisjuhlat. Näiden asioiden selvittämisessä auttaa perinpohjainen taustatyö.

4) Paikkaan sopiva markkinointi

Tapahtuman markkinoinnissa näissä tapahtumissa toimivat hyvin erilaiset tavat. Jokaisessa tärkeäksi elementiksi osoittautui paikallisten kontaktien levittämä tieto, toisin sanoen puskaradio. Paikallisille kontakteille kannattaa jakaa paitsi julisteita ja esitteitä, myös esimerkiksi sähköpostin välityksellä selkeä viesti, jota he voivat jakaa joko sähköisesti tai suullisesti eteenpäin omille kontakteilleen. Niin Vantaalla kuin Jyväskylässäkin tärkeäksi osoittautuivat tässä suhteessa kaupungin aluetyöntekijät, jotka tapaavat usein koko alueen ihmisiä ja vievät viestiä eteenpäin.

Julisteet ja esitteet olivat isossa osassa. Niitä kannattaa jakaa kaikkiin mahdollisiin paikkoihin ja flyereita voi hyvin jakaa jopa vielä tapahtumapäivänä. Kuten aiemmin mainittu, tässä tärkeässä osassa on toimiva konsepti ja houkutteleva visuaalinen ilme. Perinteisillä tiedotteilla on myös merkitystä: Turussa esimerkiksi Turun Sanomissa ilmestynyt juttu toi tapahtumaan uusia kävijöitä.

Sosiaalisessa mediassa tapahtumaa kannattaa mainostaa Facebookissa ja mahdollisuuksien mukaan myös Instagramissa, joista jälkimmäinen tavoittaa paremmin lapsia ja nuoria. Myös muut sosiaalisen median kanavat kannattaa ottaa mahdollisuuksien mukaan käyttöön, sillä teknologiat kehittyvät jatkuvasti ja kävijäryhmät siirtyvät helposti uusiin kanaviin. Facebookissa tapahtuman sisältöön kannattaa kiinnittää huomiota, jotta tapahtumateksti vastaa lyhyesti mutta selkeästi kaikkien kävijälle mahdollisesti herääviin kysymyksiin.

Facebookissa ainakin Helsingissä ja Vantaalla toimii myös monenlaisia kaupunginosaryhmiä, joissa paikalliset asukkaat usein jakavat tietoa lähiseudun tapahtumista ja uutisista. Ryhmien merkitys on jatkuvasti kasvamassa paikallistiedon jakamisessa, joten niihin kannattaa ehdottomasti liittyä ja mainostaa niissä mahdollisimman rentoon sävyyn omasta tapahtumasta. Ryhmien jäsenille avautuu näin myös mahdollisuus kysyä lisää ja saada kasvot tapahtumalle.

6.2 Lopuksi

Tässä artikkelissa olen koonnut yhteen neljän yhteisöllisen tapahtuman tarjoamien tapausesimerkkien pohjalta käytännön vinkkejä tapahtumien järjestämiseen ja yhteisöllisyyden lisäämiseen kulttuuripalvelujen

ulkopuolella olevissa lähiöissä. Nämä vinkit eivät ole millään tavalla yleismaailmallisia tai yksiselitteisiä avaimia onnistumiseen, vaan tapoja, joilla näiden esimerkkien ja kokemusten pohjalta yhteisöllisyyttä voidaan lisätä kulttuuripalvelujen ulottumattomissa olevissa lähiöissä.

Tärkeimpänä ajatuksena korostan lopuksi paikallisen ympäristön ja ihmisten tuntemusta. Suomalaisten kaupunkien sisällä elää omia paikalliskulttuureja, joiden tuntemus lisää huomattavasti tapahtuman onnistumisen mahdollisuuksia. Se avaa myös tapahtumien tekijöille itselleen mahdollisuuden tehdä jotain tavanomaisesta poikkeavaa.

7. Osallistamisen mahdollisuudet, rajoitukset ja ohjenuorat

Lähellä lähiössä -hankkeen perimmäinen tavoite oli lisätä yhteisöllisyyttä ja osallisuuden tunnetta eriytyneissä lähiöissä. Hankkeessa tehtiin huomattavan suuri määrä toimintakokeiluita, jotka onnistuivat vaihtelevassa määrin. Jos kokeiluista päällimmäiseksi jäänyttä tunnetta kuvailisi muutamalla sanalla, niin ne olisivat ”tämä ei ollut aivan helpoa”. Vaikka useimmat osallistamiskokeilumme onnistuivat vähintään tyydyttävästi ja muutamat yli kaikkien odotusten, jäi taustalle kuitenkin epäilevä tunne. Olivatko ihmiset tapahtumistamme oikeasti innostuneita, löytyikö tapahtumille jatkajaa, tavoitimmeko kokonaan uusia osallistujia? Onko koko osallisuuden ja yhteisöllisyyden tunteelle todellista tarvetta lähiöissä?

7.1 Kokoavia johtopäätöksiä

Yksi tärkeimmistä lähtökohdistamme oli, että teemme tapahtumia ihmisten omilla ehdoilla. Vannotimme toisiamme, että tutustumme alueiden asukkaisiin, kutsumme heidät suunnittelemaan tapahtumia ja teemme ainakin joistakin tapahtumista pysyviä toimintoja lähiöihin. Tässä emme onnistuneet niin hyvin kuin olisimme toivoneet. Meidän olisi pitänyt viettää aikaa lähiöissä paljon enemmän ja tutustua ihmisiin vielä paremmin. Tästä näkökulmasta katsottuna toimintakokeiluita olisi ehkä kannattanut tehdä vähemmän, mutta perehtyen syvällisemmin lähiöiden toimijoihin.

Missä määrin itse putosimme johdannossa mainittuun keskiluokan harhaan? Tuskinpa ihmisiä kohdatessamme kuvittelimme millään tavoin olevamme heidän yläpuolellaan tai ajattelimme heitä jonkin ongelman edustajina. Silti asetelma ei ollut tasavertainen. Eivät lähiöiden ihmiset juurikaan päässeet toimintakokeiluitamme suunnittelemaan, vaan sekä ideat että hankkeen toteutustapa kumpusivat hanketiimiltä tai tiimin yhteistyökumppaneilta. Monissa kokeiluissamme hanketyöntekijöillä oli jokin taito, johon koko toiminta perustui, kuten esimerkiksi Biisihautomoissa sanataiteilija. Ehkä moniin toimintakokeiluihimme

oli implisiittisesti rakennettu se väärä lähtökohta, että siellä sittenkin oli toimijoita ja toimenpiteiden kohteita. Parhaiten tästä lähtökohdasta pääsimme irti *Mun Tapulissa* (asukkaiden itsensä ohjaamat kävelykierrokset Tapulissa), *Kukkulan keittiössä* (yhteisöllinen ruokatapahtuma, jossa eritaustaiset kokit opastavat muut ruokakulttuuriinsa) ja osittain muutamassa muussakin tapahtumassa.

Hankkeen tavoitteena oli löytää uusia ja rohkeita ideoita, joista voisi tulla yhteisöllisyyttä lisääviä pysyviä toimintoja. Tässä suhteessa onnistuimme hyvin. Monet kokeilumme olivat, ainakin meidän näkökulmastamme, hauskoja ja kekseliäitä. Nämä ideat ovat pitkäaikaisilla kotisivuillamme kenen tahansa toteutettavissa. Monet eivät vaadi resursseja juuri lainkaan: esimerkiksi *Movie Night With Strangers*, *Naapuribrunssi* tai *Pizzaa ja pyöränhuoltoa* ovat toimintamalleja, joita kuka tahansa innostunut voi ryhtyä toteuttamaan. Monia muitakin tempauksiamme voi tehdä varsin pienillä resursseilla: hankekuvaukset säilyvät sivuillamme <http://lahella-lahiossa.humak.fi/>.

On päivänselvää, että mikään hanke ei tee lähiöstä kantakaupungin kaltaista eikä täysin tasa-arvoista parempien alueiden kanssa. Tämä edellyttäisi koko yhteiskunnan rakenteiden muuttamista tasa-arvoisemmiksi ja kaupunkien uudelleen suunnittelua. Silti ei pidä luovuttaa: eriytymiskehitys voi alkaa lähestyä sitä pistettä, että lähiö eristäytyy lähes täysin järjestäytyneestä yhteiskunnasta ja sitä hallitsevat epämääräiset aseistetut jengit. Kansainvälisessä keskustelussa ilmiöstä on puhuttu termein *No-go-zone*, *Zone urbaine sensible* ja *Utsatt område*. Suomalaisista lähiöistä ei vielä voi puhua näillä käsitteillä, ja monet pienet askeleet parempaan suuntaan voivat estää ikävän kehityssuunnan toteutumisen. Tämä ajattelutapa estää epärealistisista tavoitteista johtuvan epäonnistumisen ja turhautumisen tunteen. Täydellistä segregoitumista ehkäisevään ajattelumalliin tosin liittyy ikävä konnotaatio siitä, että osallisuutta rakennetaan lähiöihin siksi, että keskiluokka saisi tuntea olonsa turvallisemmaksi lintukodoissaan.

Kaikista hankkeen toimintakokeiluista kerättiin havaintoja ja niistä tehtiin tuoreeltaan johtopäätöksiä. Hankkeen loppuvaiheessa keräsimme kaikilta hankkeesta mukana olleilta tekijöiltä ja opiskelijoilta näkemyksiä siitä, mitkä asiat edesauttoivat yhteisöllisten tempausten onnistumista ja mitkä niitä hankaloittivat. Tiedon kokoamisen suoritti silloinen opiskelija, nykyinen kulttuurituottaja Jenni Pekkarinen.

7.2 Havaintoja lähiöosallistumisesta

Lähiöihin ei pidä *viedä* mitään tapahtumaa – tai ainakaan se ei ole järkevää. Lähiöiden asukkaat huomaavat helposti, että nyt heille taas yritetään ulkopuolelta tuoda hyviä asioita ja ikään kuin pelastaa heidät omalta kurjuudeltaan. Hankkeen tekijöiden yksimielinen mielipide oli asukkaiden henkilökohtaisen tuntemisen tärkeys. Ihmisten kanssa yksinkertaisesti on vietettävä aikaa ja tutustuttava heihin. Tutustumisvaiheeseen on varattava riittävästi aikaa ilman kiireen vaikutelmaa. Aidosti lähiölähtöinen yhteisöllisyys ei voi rakentua tutustumatta ihmisiin, verkostoihin ja toimijoihin. Usein verkostojen solmukohdista löytyy toimijoita, joihin tutustuminen on erityisen tärkeää. Avainhenkilö voi olla asukasyhdistyksen aktiivi, paikallinen yrittäjä, yhteisö- tai nuorisotilan toimija, kirjaston tai seurakunnan työntekijä, maahanmuuttajayhteisön arvostama jäsen tai vaikkapa baarin kantaporukan keskeinen sielu.

Avainpelureiden tunnistaminen ei tapahdu hetkessä, vaan voi vaatia hyvinkin aluetuntemuksen. On myös suuresti avuksi, jos hanketyöntekijä tuntee valmiiksi jonkun lähiöverkoston keskeisen henkilön. Vasta kun paikalliset ihmiset ovat itse mukana toiminnassa, siitä katoaa päälle liimattu maku ja toiminta saa ns. katu-uskottavuutta. Jos esimerkiksi *Mun Tapuli* -kävelyt olisi järjestetty siten, että niitä olisi vetänyt vaikkapa kaupunkisuunnittelun virkamies, ne tuskin olisivat innostaneet paikallisia osallistumaan. Paikalliset toimijat antavat tapahtumalle paikallisen leiman ja ominaispiirteet. Jos toiminnalta puuttuvat paikalliset tekijät tai sitoutuneet osallistujat, on tapahtuman vaikea saada nostetta. Pelkkä hanketyöntekijöiden innostus ei kanna onnistuneeseen tapahtumaan asti. Kun esimerkiksi pidimme biisihautomoita kontulalaisessa baarissa, se onnistui koska baariyhteisön keskeisin henkilö puolusti hautomoa. On loppujen lopuksi hyvin pienestä kiinni, muuttuuko tapahtuma painostavasta tunnelmasta vapautuneeksi tekemiseksi.

Lähiöissä voi varautua siihen, että ihmiset eivät itse pidä omaa osallistumistaan tärkeänä. Tottumattomuus yhteisölliseen toimintaan voi kasvaa liian suureksi: paljon tutumpi ajatus on, että esiintyjä esiintyy ja yleisön tehtävä on katsella esitystä. Lähiöissä asuvien keskimäärin vähäisempi koulutus saattaa aiheuttaa sen, että uskoa oman tekemisen merkityksellisyyteen ei ole tarpeeksi. Ylipäänsä lähiöissä kansalaiset itsekkin vaikuttavat sopeutuneen rooliinsa toimenpiteiden kohteina. Monissa tapauksissa toimintakokeiluihimme osallistuneet tekivät selvän jaon *meihin* ja *teihin*. Osallistujat saattoivat kysyä, mitä ”teillä on suunnitteilla mei-

dän varallemme” tai saatettiin jopa neuvoa, miten meitä kannattaa lähestyä. Joissakin tapauksissa saatoimme aistia sellaisenkin tunnelman, että *”taas meitä osallistetaan johonkin”*. Toisaalta toisinaan hämmästyimme sitä, miten paljon erilaista osaamista ja elämänviisautta monilla osallistujilla loppujen lopuksi oli.

Kulttuuri- ja taidetapahtumiin osallistaminen on lähiöissä erityisen haastavaa, koska keskikaupungilla asuvat kuluttavat lähes kaikkea taidetta ja kulttuuria selvästi enemmän kuin lähiöissä asuvat. Tätä on selitetty koulutuksella hankittavan kulttuuripääoman epätasaisella jakautumisella. Lisäksi kulttuurilaitokset sijaitsevat keskikaupungilla ja kulttuuripoliittikkakin tukee kulttuurin keskittämistä kantakaupunkiin. Esimerkiksi Helsingin kulttuuri- ja kirjastolautakunnan avustukset keskittyvät ydinkeskustaan ja trendikkäisiin kaupunginosiin Kallioon, Kämpylään ja Arabian seudulle. Sen sijaan monille Pohjois-Helsingin alueille, esimerkiksi Jakomäkeen, ei suuntautunut vuonna 2013 euroakaan kohdeavustuksia tai kulttuuriyhteisöjen toiminta-avustuksia. (Räisänen 2014.) Vaikka monet kulttuuripoliittiset toimet ovat vähentäneet lähiöiden ja keskustan eroa, on taide ja kulttuuri lähiöissä silti paljon vieraampi ajatus kuin keskikaupungilla.

Lähiölähtöinen toiminta ei tarkoita, että ulkopuolelta ei saisi tulla mitään syötteitä. Tilaa suunnittelulle pitää kuitenkin jättää ja tehdä toteutuksesta sellainen, johon pääsee oikeasti vaikuttamaan. Minna Hautio hanketiimistämme tiivistää ajatuksen näin: ”Kyse on siis lähinnä konseptin tuomisesta valmiin tuotteen sijaan: ei tuoda valmista lentokonetta vaan tuodaan ajatus lentämisestä. Sen jälkeen on yhteisön asia päättää, lennetäänkö ollenkaan ja jos lennetään, minne ja miksi. Sen jälkeen lähdetään rakentamaan siihen sopivaa välinettä yhdessä”. Lähiötyö onkin enemmän mahdollistamista kuin täysin valmiiksi tekemistä ja lähiötyöntekijä on pikemminkin fasilitaattori kuin tapahtumajärjestäjä.

Lähiöosallistaminen vaatii rohkeutta, heittäytymiskykyä ja ennakkoluolettomuutta. Esimerkiksi kun järjestimme biisihautomaita baareissa ja yhteisötiloissa, tunnelma saattoi aluksi olla hyvinkin kankea ja varautunut. Hautomoiden vetäjien täytyi todella laittaa itsensä likoon voittaakseen ihmisten luottamuksen puolelleen. Tämä edellyttää osallistajalta rohkeutta ja jopa tietynlaista pidäkkeettömyyttä. Osallistaminen ei onnistu lukittautumalla turvalliseen työhuoneeseen ja hoitamalla tapahtuman järjestämistä sähköisin työkaluin. Jalkautuva tapahtumajärjestäminen ei sovi kaikille ja lähiötyöhön on syytä valita erityisen rempseät

ja ekstrovertit henkilöt. Hyvä jalkautuja ei ole läpinäkyvästi myyntihenkilinen, mutta silti asiastaan innostunut tyyppi, joka haluaa tehdä jotain hauskaa yhdessä lähiöiden ihmisten kanssa. Hanketyöntekijät saattavat joutua käsittelemään myös omia ennakkoluulojaan itselleen vieraissa ympäristöissä. Kansanomainen lähiöbaari saattaa tuntua pelottavalta paikalta, jos tällainen toimintaympäristö ei ole ennestään tuttu. Nämä pelot murenevät nopeasti ja uusiin tulokkaisiin suhtaudutaan lähinnä uteliaasti.

Lähiötapahtuman suunnittelussa sinänsä pätevät samat periaatteet kuin muuallakin: kohderyhmä tulee tuntea eli täytyy miettiä, kenelle tapahtumaa ollaan järjestämässä ja onko valittu tapahtumapaikka siihen sopiva. Lähiötapahtumien suunnittelussa on kuitenkin syytä ottaa huomioon muutamia erityisiä seikkoja. Tapahtumapaikaksi kannattaa valita sellainen, joka on ihmisille tuttu ja jonne on helppo tulla. Pienissä lähiöissä sopivia tapahtumapaikkoja ei yleensä ole kovin montaa, suurissa valinnanvaraa on enemmän. Tapahtumapaikan on kuitenkin vastattava tapahtuman luonnetta: jos esimerkiksi tarkoitus on saada muitakin kuin nuoria osallistumaan, niin nuorisotalo tuskin on oikea paikka. Ylipäänsä tiloihin muodostuu erilaisia kulttuureita, ja kannattaa ottaa aluksi selvää, minkälaiset ihmiset kokevat olevansa tähän tilaan tervetulleita. Tapahtuman ajoitus kannattaa myös miettiä tarkasti: silloin, kun ihmiset ovat kiireisiä, ei osallistavia tapahtumia kannata järjestää (ks. Maria Luhtaniemen artikkeli tässä teoksessa).

Kestittämiseen suomalaisilla tuntuu olevan erikoinen suhde. Kahvi- tarjoilulla on merkillinen voima saada ihmiset kokoontumaan yhteen. Lähiöissä tarjoilulla on kuitenkin erilainen merkitys kuin hienommilla alueilla. Kahvi ja komea laskiaispulla ovat sellaista pientä arjen luksusta, jotka muuten jäisivät ostamatta. Koko tapahtuman kärki voi olla kestittämässä ja kaikki muu tulee perässä. Kestityksestä aiheutuneet kustannukset eivät yleensä ole niin suuria, että sillä olisi kokonaisuuden kannalta merkitystä. Soppatykkiin tai puurokattilaan voi silti liittyvä epämiellyttävä tunne altruistisesta köyhäinhoidosta, jonka sivutuotteenä vähäosaisia käännytetään haluttuun suuntaan.

Kantakaupungin ja lähiöiden erilainen suhde kestittämiseen vaikuttaa moneen asiaan. Keskikaupungilla järjestetään nykyään useita yhteisöllisiä ruokailutapahtumia, joihin ihmiset tuovat itse tekemiään kulinarisia nautintoja. Ruokailu näissä tapahtumissa on sosiaalista toimintaa, jolla ei ole mitään tekemistä rahan säästämisen tai nälän tyydyttämisen

kanssa. Kokemuksemme oli, että tällä konseptilla tapahtuma ei menesty lähiöissä, koska toiminta-ajatukseen ei ole lähiöissä totuttu. Jos lähiössä puhutaan yhteisruokailusta, se herättää aluksi ajatuksen ruuan ilmaisesta jakelusta. Tämä lähtökohtien ero on syytä huomioida tapahtumien markkinoinnissa ja suunnittelussa. Naapuribrunssi-kokeiluamme Vantaalla kukaan ei tuonut itse tekemiään ruokia, mutta kokemuksesta opineena osasimme järjestää Jyväskylän Keltinmäessä yhteisöllisen ruokatapahtuman paljon paremmin (ks. Maria Luhtaniemen artikkeli tässä teoksessa).

Tapahtuman markkinointi on lähiöissä erilaista kuin kantakaupungeissa. Sosiaalisella medially ei ole lähiöissä suurtakaan voimaa. Useimmilla isoilla lähiöillä on oma Facebook-ryhmä, mutta näitä seurataan ja päivitetään yleensä laiskasti. Kantakaupungissa mielenkiintoisen tapahtuman markkinointiin saattaa hyvinkin riittää tapahtumasta ilmoittaminen oikeassa Facebook-ryhmässä. Lähiössä tieto kulkee paremmin ”low tech” -menetelmillä: kauppojen ilmoitustaulujen, julisteiden tai mahdollisen paikallisen ilmaisjakelulehden kautta. Tehokasta saattaisi olla myös tiedottaminen suoraan postiluukkujakelulla. Tätä tosin on vaikea toteuttaa omin voimin, koska useimmissa lähiöissä kerrostalojen ovet ovat lukittuja. Loppujen lopuksi tärkeintä on kuitenkin saada verkoston solmukohdat tapahtuman puolustajiksi: tiedon leviäminen paikallisten toimijoiden kautta on tehokkainta viestintää.

Tiedotusmateriaalin kieliversiot kannattaa harkita tarkoin: monissa eriytyneissä lähiöissä ulkomaalaistaustaisia on lähes kolmannes väestöstä. Väestörekisterikeskuksesta saa tiedon, paljonko kullakin alueella asuu äidinkielenään muuta kuin suomea puhuvia. Ei pidä myöskään tuudittautua ajatukseen, että ”kaikkihan osaavat englantia”. Omalla äidinkielellä saatu kutsu tapahtumaan on vahva viesti siitä, että juuri minä olen tervetullut tapahtumaan ja se on tarkoitettu juuri. Painetusta materiaalista tehdyt kieliversiot ovat hankkeiden budjeteissa yleensä mitätön kustannus.

Tapahtumiin ei kannata vaatia ennakkoilmoittautumista. Tapahtuman järjestäjän kannalta ilmoittautuminen on tietysti houkuttelevaa, koska niin saadaan tietää, paljonko tarvitaan tilaa, tarjoilua ja muita fasiliteetteja. Ennakko-ilmoittautuminen kuitenkin nostaa ennestäänkin korkeaa kynnystä osallistua: monet miettivät, onko tämä tapahtuma edes tarkoitettu minun kaltaiselleni ihmiselle. Tässäkin suhteessa ero kanta-kaupunkiin on huomattava. Esimerkiksi monet Yhteismaan järjestämät

yhteisölliset tapahtumat trendialueilla buukataan sosiaalisessa medias-
sa täyteen muutamassa tunnissa. Yhteisöllisiin tapahtumiin ei yleensä
ole pääsymaksua eikä sellaista kannata harkitakaan. Parasta olisi, jos lä-
hiötapahtumaan voi tulla juuri sellaisena kuin on ja vaikka vain kahville.

Tapahtumiin osallistuminen ei saisi vaatia mitään erityistaitoja. Kaik-
kein varmin tapa karkottaa tekijät on viestittää, että vain erityisen hyvät
tekijät voivat osallistujia. Hanketiimille jäi vaikutelma, että biisihauto-
mot kyllä kiinnostivat ihmisiä, mutta kynnys niihin osallistumiseen oli
sittenkin liian korkea. On helppoa sanoa, että hautomoihin voi tulla
ilman mitään kokemusta sanoittamisesta. Toinen asia on esittää sama
niin, että se on myös uskottavaa. Suhtaudumme epäillen myöskin sitou-
tumisvaatimuksiin: ymmärrämme toki, että monivaiheisissa yhteisölli-
sissä tapahtumissa osallistujien sitouttamattomuus ja keskeytykset ai-
heuttavat monenlaisia ongelmia. Silti aidon lähiölähtöisen tapahtuman
tulisi olla aidosti vapaaehtoinen: tapahtuma, johon ei haluta sitoutua ei
ehkä ansainnutkaan onnistua.

Erilaisille ihmisille tulisi tarjota erilaisia osallistumisen mahdollisuuksia.
Usein erilaista osallistumista kuvataan ”osallistumisen portailla” suurin
piirtein niin, että tapahtuman katsomisen kautta edetään mielipiteen tai
ehdotuksen esittämiseen, sitten itse sisällöntuotantoon ja lopuksi tapah-
tuman kokonaisvaltaiseen suunnitteluun. Ei siis pidä ajatella, että olisi
huonoa osallistumista ja hyvää osallistumista, vaan että erilaiset ihmi-
set saavat osallistua haluamallaan tavalla. Jos kaikkien osallistuminen
edellyttää esimerkiksi estradille nousemista, voi osanotto jäädä hyvin
vähäiseksi.

Tapahtumatuottamisen jännitys piilee siinä, että etukäteen on useimmi-
ten vaikea sanoa, tuleeko tapahtuma onnistumaan. ”Entä jos kukaan ei
tule” on tapahtumatuottajalle tuttu pelko. Lähiötapahtumat ovat tuotta-
jille usein uusia kokemuksia ja kantakaupungin tapahtumista tutut kaa-
vat eivät aina toimi. Odotuksia ei kannata nostaa epärealistisen korkeal-
le: yleensä muutama kymmenen osallistujaa on jo hyvä pohja tuleville
tapahtumille, joskus puolenkymmentäkin on hieno alku. Lopuksi lienee
hyvä muistaa, että lähiöhankeryöntekijän tulisi osallistaa myös oman tii-
minsä jäsenet ja yhteistyökumppanit. Tämä on usein yhtä tärkeää kuin
varsinaisten osallistujien mukaan saaminen. Kun tiimi on yhtenäinen ja
hyvähentinen, se viestii hyvän sanomaa myös ulospäin.

8. Lähiöosallistajan ohjenuorat

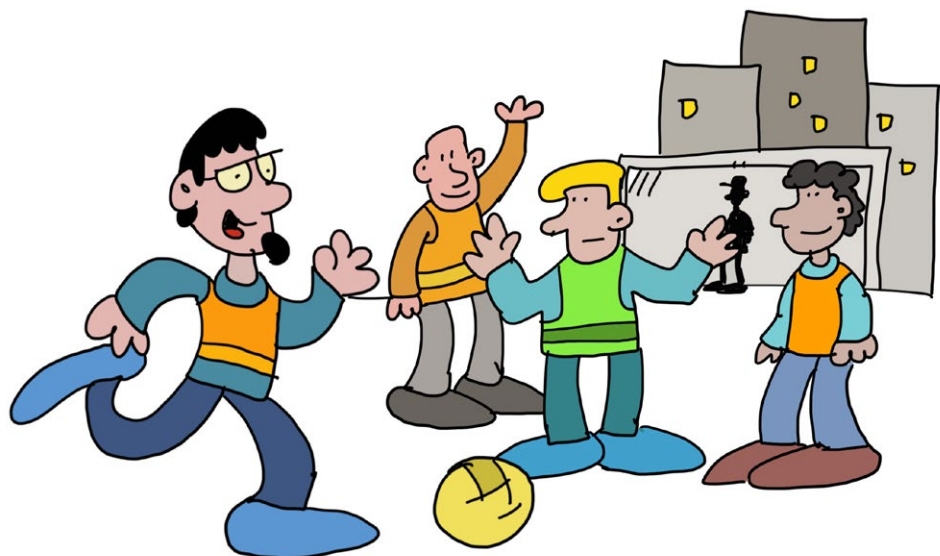
Tähän lukuun olemme koonneet tiivistetysti koko hanketiimimme yhteisen näkemyksen siitä, miten osallisuutta ja yhteisöllisyyttä luova tapahtuma saadaan lähiössä onnistumaan. Vaikka olemme kulttuuri-tuotannon ammattilaisia, ohjenuorat eivät päde ainoastaan tämän alan tapahtumiin. Luvussa on tarkoituksellisesti toistoa aiemmin kerrotun kanssa.

Tutki itseäsi keskiluokan edustajana. Jos tulet keskikaupungilta lähiöön osallistamaan ihmisiä, on koko lähtökohta monin tavoin epäilyttävä. Tämä ei tarkoita sitä, ettetkö saisi olla korkeasti koulutettu keskiluokkainen tai et saisi järjestää tempauksia eriytyneissä lähiöissä. Olenaisista on, että tunnistat mahdolliset erilaiset lähtökohtasi ja mietit, mitä olettamuksia sinulla on lähiöistä ja siellä asuvista ihmisistä. Tämä auttaa kunnioittamaan ihmisiä ja kohtaamaan erilaisetkin kokemusmaailmat tasavertaisina.

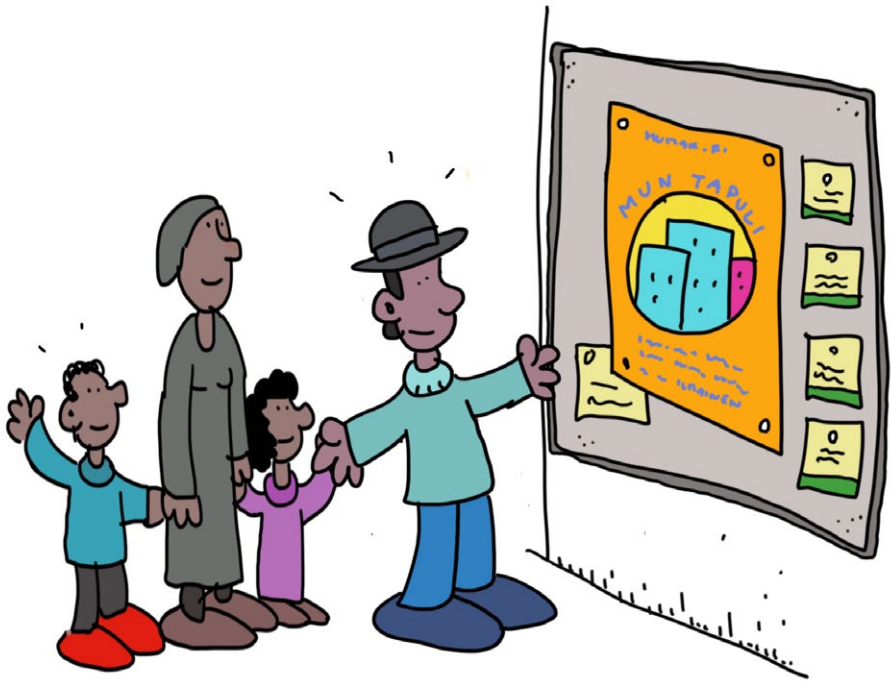
Tutustu lähiöön ja ihmisiin kiireettömästi. Lähiöissä on lähes mahdotonta järjestää oikeasti osallisuutta ja yhteisöllisyyttä lisääviä tapahtumia tutustumatta ensin ihmisiin, tiloihin ja toimijoihin. Tähän tuskin voi käyttää liikaa aikaa. Ole läsnä ja anna itsesi kiinnostua ihmisistä aidosti: vastakohtana ”viran puolesta kiinnostuminen”. Kiire ja stressi eivät saa näkyä ainakaan päällepäin. Tutustumisvaiheessa tulisi osata tunnistaa erilaisten lähiöyhteisöjen avainpelurit.

Heittäydy tilanteeseen. Hyvä lähiöosallistaja on erityisen ekstrovertti tyyppi, joka uskaltaa heittäytyä tilanteeseen ja omalla pidäkkeettömyydellään kääntää varautuneenkin tunnelman vapautuneeksi tekemisen meningiksi. Myyntihenkistä otetta on kuitenkin syytä välttää.

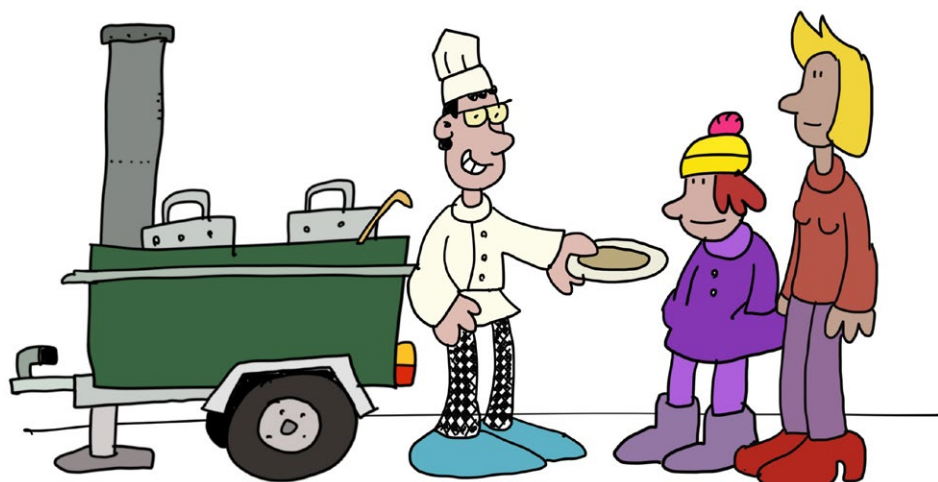
Järjestä yllätyksiä. Osallisuutta ja yhteisöllisyyttä lisäävä tapahtuma ei saisi olla puuduttava. Mieti, miten saisit tapahtumasta mukaansatempaavan ja yllätyksellisen.

Panosta low tech -markkinointiin. Sosiaalisella medialla ei ole lähiöissä läheskään sellaista voimaa kuin kantakaupungissa. Panosta julisteisiin, ilmoitustauluihin, paikalliseen ilmaisjakelulehteen ja postiluukkujakeluun. Viime kädessä tehokkainta markkinointia on paikallisten ihmisten kautta leviävä viesti.

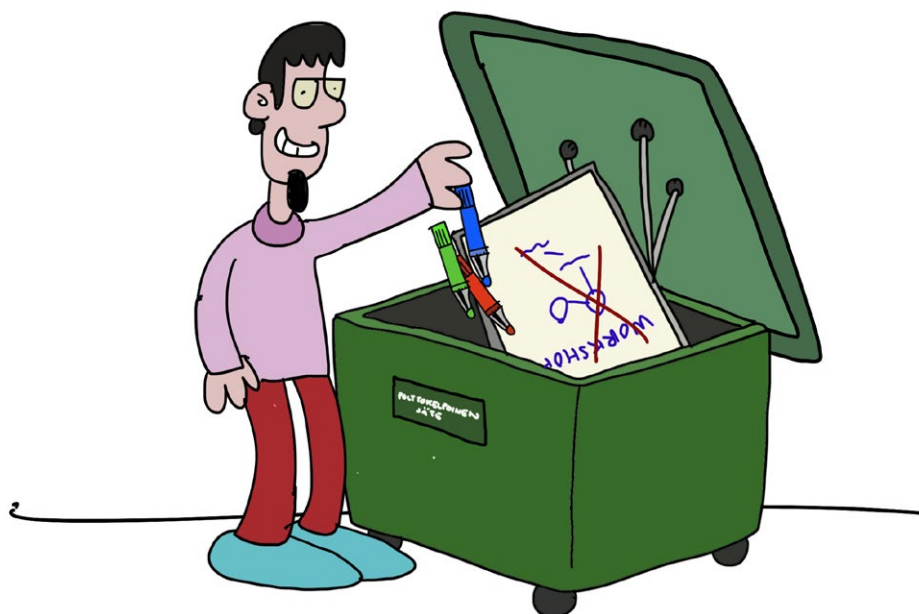
Mene sinne, missä ihmiset valmiiksi ovat. On paljon helpompi saada ihmisiä osallistumaan, jos tapahtumapaikka on tuttu ja sinne voi tulla jonkin muun osallistumisen vuoksi.

Kestitse. Puuro- ja soppatykissä tai pullakahveissa ei ole mitään vikaa. Tarjoilu istuu suomalaiseen kulttuuriin ja johtaa uusiin asioihin. Kahvin tai ruuan ääressä on usein leppoisa tunnelma ja kestitys auttaa osallistujaa tuntemaan itsensä tervetulleeksi.

Vältä sitä, että on toimijoita ja toimenpiteiden kohteita. Tapah-
tumasta tulee helposti sellainen, että keskikaupungilta tulleet ihmiset
suunnittelevat toiminnan, johon lähiöissä asuvat osallistuvat halutul-
la tavalla. Toimijan ja toimenpiteen kohteen jakoa ei ehkä täysin pysty
välttämään, mutta se on vähintäänkin tiedostettava ja mietittävä, voiko
subjektin ja objektin rooleja jotenkin riisua.

Hylkää työpajat – innovoi jotain muuta. Osallistajilla vaikuttaa olevan sisäänrakennettu halu järjestää työpajoja tai workshoppeja. Yleensä tämä kertoo mielikuvituksen puutteesta. On myös hyvä miettiä, haluavatko ihmiset ylipäänsä osallistua työpajoihin vapaa-ajallaan. Onnistunut osallisuus on yleensä jotain paljon hauskeempaa kuin työpajatyöskentely.

Lähetä kutsu tapahtumaan osallistujan omalla äidinkielellä.

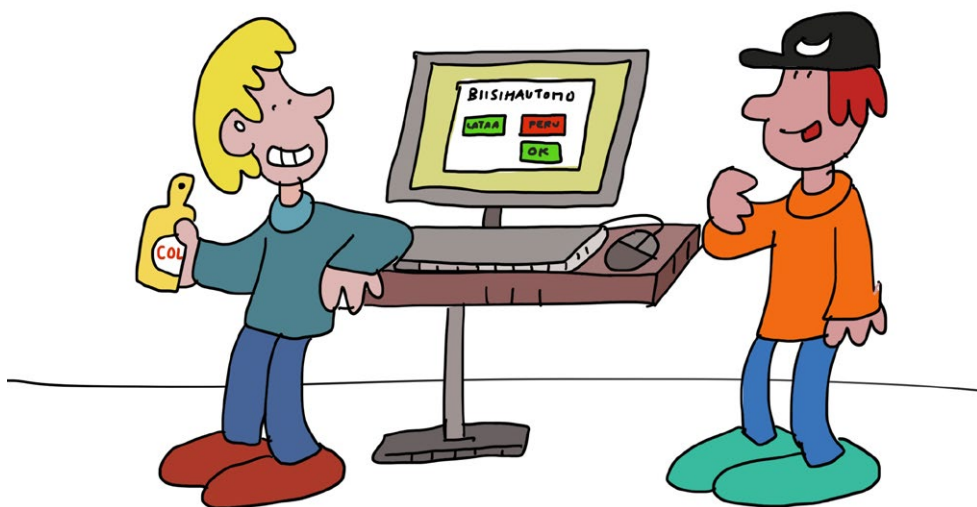
On helppo selvittää, mitä kieliä juuri tässä lähiössä puhutaan. Suomen- ja englanninkielinen materiaali ei läheskään aina riitä. Omalla äidinkielellä vastaanotettu kutsu on vahva viesti siitä, että tämä tapahtuma on tarkoitettu juuri minulle. Kaikkia kielivähemmistöjä ei tietenkään ole mahdollista tavoittaa, mutta suomen lisäksi kaksikin muuta kieltä auttaa jo paljon.

Unohda ennakkoilmoittautuminen. Kaikki tapahtumajärjestäjät haluavat tietää, paljonko tapahtumaan tulee ihmisiä. Ennakkoilmoittautuminen ei kuitenkaan vaikuta toimivan lähiöissä eikä siihen olla totuttu. Ilmoittautumisen vaatimus nostaa entisestään kynnystä osallistua.

Tarjota erilaisille ihmisille erilaisia osallistumismahdollisuuksia. Ei ole hyvää ja huonoa osallistumista, vaan ainoastaan erilaisia ihmisiä. Osa ihmisistä haluaa osallistua katselemalla toimintaa, osa ehkä haluaa tuottaa itse sisältöä ja osa voisi osallistua tapahtuman suunnitteluun. Osallistujien tulee myös saada tunne, että kaikkien osallistuminen on yhtä tärkeää.

Mahdollista verkko-osallistuminen. Lähiöissä asuvat keskimäärin eivät ole yhtä rohkeita osallistujia kuin kantakaupunkilaiset. Kynnys laittaa itsensä likoon on usein suuri. Verkko-osallistuminen poistaa kynnyksen astua tiloihin, jotka ovat omalle kokemusmaailmalle vieraat. Nuorimmalle polvelle osallistuminen verkossa saattaa olla ainoa kyseen tuleva vaihtoehto.

Anna palautetta. Aina palautteen antaminen osallistumisesta ei ole mahdollista, mutta jos on, älä jätä mahdollisuutta käyttämättä. Palautteen antamiseen pätevät samat säännöt kuin kaikkialla muuallakin: ole kannustava, mutta rehellinen.

Lähteet:

Akkila, Ilona & Hirvonen, Jukka 2014. Espoon keskus – elävä kaupunkikeskus. Teoksessa Norvasuo, Markku (toim.) Lähiö ja kaupunki – asuinalueen rajat muutoksessa. Espoo: Aalto yliopiston julkaisusarja Aalto TT/2016, 29–60.

Aldén, Lina & Hammarstedt, Mats & Neuman, Emma 2014. Ethnic Segregation, Tipping Behavior, and Native Residential Mobility. *International Migration Review*. (49) 1/2015, 36–69.

Bolt, Gideon 2009. Erratum to: Combating residential segregation of ethnic minorities in European cities. *J Hous and the Built Environ* (2009) 24:503.

Haka, Henna & Kastman, Katja & Mäkinen, Anna & Orvasto, Niina & Pohjola, Susanne & Raitanen, Olga 2017. Lähellä lähiössä -hankkeen julkaisematon raportti.

Holmqvist, Emma & Zara Bergsten 2009. Swedish social mix policy: a general policy without an explicit ethnic focus. *J Hous and the Built Environ* (2009) 24:477–490.

Hopia, Tilda 2017. Origamilintuprojekti. Viitattu 12.10.2017. <https://youtu.be/MoGwttzhoLc>

HS 2013a. Eriytyminen kiihtyy kaupunkien lähiöissä. Helsingin Sanomien pääkirjoitus 27.11.2013.

HS 2016. Hiiligrillit ja halal-liha-autot syrjäyttivät kaljahanat Kontulan ostarilla. Kaisa Hakkaraisen artikkeli Helsingin Sanomissa 19.8.2016.

Humak 2016. Humanistisen ammattikorkeakoulun julkaisematon tutkimus Helsingin kulttuurikeskukselle.

Hyypä, Markku 2013. Kulttuuri pidentää ikää. Helsinki: Duodecim.

Häkkinen, Kalle 2016. Kantasuomalaiset maahanmuuttajakeskitymissä. Julkaisematon pro gradu -tutkielma. Helsinki: Helsingin yliopiston valtiotieteellinen tiedekunta.

IS 2014. Uudet listat julki: Täällä on nyt Suomen eniten maksuhäiriömerkintöjä. *Ilta-Sanomat* 18.6.2014. Viitattu 10.10.2017. <https://www.is.fi/kotimaa/art-2000000770846.html>

Kirjan talo 2017. Kirjan talo – Bokens hus ry. Viitattu 11.10.2017. <http://www.kirjantalo.org/kirjan-talo-bokens-hus-ry/>

Kirjan talon toimisto 2017. Re: Työtunnit. Email minna.hautio@humak.fi 3.3.2017.

Kopomaa, Timo 2011. Lähiö 2.0 – utopiaa ja totta. Helsinki: Kirja kerrallaan.

KS 2017. Tutkimus: Yksinäisyyden kokemus heikentää selvästi elämänlaatua monissa väestöryhmissä. *Keskisuomalainen* 18.9.2017. Viitattu 12.10.2017. <http://www.ksml.fi/kotimaa/Tutkimus-Yksin%C3%A4isyyden-kokemus-heikent%C3%A4%C3%A4-selv%C3%A4sti-el%C3%A4m%C3%A4nlaatua-monis-a-v%C3%A4est%C3%B6ryhmiss%C3%A4/1043688>

Kvartti 2017. Pitääkö lähiöistä olla huolissaan? Tutkijoiden lääkkeitä Helsingin esikaupunkialueiden kehittämiseen. Teemu Vassin artikkeli Kvartti-verkkoleh-
dessä 4/2017. Viitattu 19.12.2017. [http://www.kvartti.fi/fi/artikkelit/pitaako-la-
hioista-olla-huolissaan](http://www.kvartti.fi/fi/artikkelit/pitaako-la-
hioista-olla-huolissaan).

Lankinen, Markku 1994. Taantuvatko lähiöt? Pääkaupunkiseudun kerrostalolä-
hiöt sosiaalisen segregaaation valossa. Helsinki: Ympäristöministeriö, yhdyskun-
tasuunnittelu- ja rakennustutkimuksen neuvottelukunnan julkaisuja 3/1994.

Lilius, Johanna 2008. Arki, yhteisöllisyys ja paikalliset kohtaamiset. Teoksessa
Norvasuo, Markku (toim.) Lähiö ja kaupunki – asuinalueen rajat muutoksessa.
Espoo: Aalto yliopiston julkaisusarja Aalto TT/2016, 13–29.

Lindholm, Arto 2015a. Johdanto. Teoksessa Arto Lindholm (toim.) Ei-kävijästä
osalliseksi. Osallistuminen, osallistaminen ja osallisuus kulttuurialalla. Helsin-
ki: Humanistinen ammattikorkeakoulu, 14–32.

Luhtakallio, Eeva & Mustranta, Maria 2017. Demokratia suomalaisessa lähiössä.
Helsinki: Into Kustannus.

Lähellä lähiössä 2017. Lähellä lähiössä hankkeen kotisivut. Viitattu 27.12.2017.
<http://lahella-lahiossa.humak.fi/>.

Malmberg, Katarina 2017. Yksinäisyys on ylipainoa suurempi terveysriski –
Näin jo lasten yksinäisyyteen pitäisi puuttua, kertoo suomalaistutkija. Helsingin
sanomat 11.8.2017. Viitattu 12.10.2017. [https://www.hs.fi/hyvinvointi/art-
2000005321964.html](https://www.hs.fi/hyvinvointi/art-
2000005321964.html)

Me 2016. Me-talot tuovat tasa-arvoa asuinalueille – Avajaisia vietetään Turun
Pansiossa. Viitattu 11.10.2017. [http://www.mesaatio.fi/ajankohtaista/me-ta-
lot-tuovat-tasa-arvoa-asuinalueille-avajaisia-vietetaan-turun-pansiossa/](http://www.mesaatio.fi/ajankohtaista/me-ta-
lot-tuovat-tasa-arvoa-asuinalueille-avajaisia-vietetaan-turun-pansiossa/)

Mäkinen, Sara & Valtanen, Lotta & Saarni, Amanda 2017. Lähellä lähiössä -ta-
pahtuma. Yhteisötaideteos; ilmasta kuvattu video. Projektisuunnitelma. Ei jul-
kaistu.

Niemimäki, Irina 2017. Suullinen tiedonanto 13.9.2017.

N. Kovanen Photography 2017. Ilmakuvavideo – yhteisöllinen tapahtuma Pan-
siossa. Viitattu 12.10.2017. <https://youtu.be/WXnxrGfumS4>

Opas kaupunkiaktivismiin 2014. Helsinki: Koneen säätiö. Viitattu 25.10.2015.
[http://www.sompasauna.fi/wp-content/uploads/2015/01/kaupunkiaktivismio-
pas_finaali.pdf](http://www.sompasauna.fi/wp-content/uploads/2015/01/kaupunkiaktivismio-
pas_finaali.pdf)

Purhonen, Semi & Gronow, Jukka & Heikkilä, Rie & Kahma, Nina & Rahkonen
Keijo & Toikka, Arho 2014. Suomalainen maku. Kulttuuripääoma, kulutus ja elä-
mäntyylien sosiaalinen eriytyminen. Helsinki: Gaudeamus.

Pärty, Juhani 2011. Turun alueprofiili 2011. Turku: Turun kaupunki. Viitattu
10.10.2017. https://www.turku.fi/sites/default/files/atoms/files/alueprofiili_2011.pdf

Pärty, Juhani 2016. Alueprofiilit. Teoksessa: Elinvoimaa lähioihin -klinikka. Pansio-Perno alueen kehittäminen. Viitattu 1.11.2017. http://www.rakli.fi/media/tapahtumien-aineistot/elinvoimaa-lahioihin-turku-17.3.2016/4_pansio-pernon_alue.pdf

Roivainen, Irene & Nylund, Marianne & Korkiamäki, Riikka & Raitakari, Suvi (toim.) 2008. Yhteisöt ja sosiaalityö – kansalaisen vai asiakkaan asialla. Jyväskylä: PS-kustannus.

Saarin, Arttu 2014. Turkulaisten onnellisuutta selittävät tekijät. Turun kaupungin tutkimuskatsauksia 1/2014. Viitattu 10.10.2017. https://www.turku.fi/sites/default/files/atoms/files/tutkimuskatsauksia_2014-1.pdf

Stjernberg, Mats 2015. Suomalaisten 1960- ja 1970-lukujen lähiöiden sosioekonominen kehitys ja alueellinen eriytyminen. Yhteiskuntapolitiikka 80 (2015):6, 547–561.

Tainio, Maiju 2017a. Re: Työtunnit. Email minna.hautio@humak.fi 28.2.2017.

Tainio, Maiju 2017b. Re: Artikkelin luettavaksenne. Email minna.hautio@humak.fi 13.10.2017.

Tainio, Maiju 2017c. Re: Re: Artikkelin luettavaksenne. Email minna.hautio@humak.fi 13.10.2017.

Tilastokeskus 2017. Asukasrakenne 2015. Tilastokeskuksen PX-Web-tietokannat. Viitattu 13.10.2017. http://pxnet2.stat.fi/PXWeb/pxweb/fi/Postinumero-alueittainen_avoin_tieto/Postinumeroalueittainen_avoin_tieto_2017/paavo_1_he_2017.px/?rxid=7b1427b3-6c92-4027-932e-669c4a9d4a38

Tolppa, Anna & Mäntymaa, Iris & Helenius, Olavi & Sainio, Sara 2017. Lähellä lähiössä: Muistopeli-projekti. Raportti. Ei julkaistu.

TS 2006. Mainettaan paremmassa Jyrkkälässä eletään monessa polvessa. Turun Sanomat 1.5.2006. Viitattu 10.10.2017. <http://www.ts.fi/uutiset/kotimaa/1074117445/Mainettaan+paremmassa+Jyrkkalassa+eletaan+monessa+polvessa>

Tuominen, Maria & Lehtimäki, Petra & Raunio, Selina & Ahonen, Sofia 2017. Taidelinnunpöytä. Raportti. Ei julkaistu.

Turun kaupunki 2016a. EVIVA 2011–2015. Ennaltaehkäisevä virikkeellinen vapaa-aika. Turku: Turun kaupunki. Viitattu 10.10.2017. https://issuu.com/kulttuuriaturussa/docs/eviva-raportti_2011-2015

Turun kaupunki 2016b. Me-talo avasi ovensa Pansio-Pernon asukkaille. Viitattu 11.10.2017. https://www.turku.fi/uutinen/2016-04-25_me-talo-avasi-ovens-pansio-pernon-asukkaille

Tähtinen, Petri 2017a. Suullinen tiedonanto 4.9.2017.

Tähtinen, Petri 2017b. Muistopelistä. Email minna.hautio@humak.fi 29.9.2017

Valtanen, Lotta 2017. Re: Lähellä lähiössä, ilmakehävideo! Email minna.hautio@humak.fi 12.9.2017.

Viljakainen, Iida & Pyötsiä, Inkeri & Roine, Tuomas 2017. Lähellä lähiössä -hankkeen yllätyksellinen tapahtuma. Raportti. Ei julkaistu.

Vilkama, Katja 2011. Yhteinen kaupunki, eriytyvät kaupunginosat. Kantaväestön ja maahanmuuttajataustaisten asukkaiden alueellinen eriytyminen ja muuttoliike pääkaupunkiseudulla. Helsinki: Helsingin kaupungin tietokeskus, tutkimuksia 2011:2.

YLE 2011. Puolueiden kannatus – Helsinki. Viitattu 17.12.2017. <https://vaalit.yle.fi/tulospalvelu/kv2017/vaalipiiri/1/kunta/91>.

YLE 2017. Mies Jakomäessä kuolee 7 vuotta aikaisemmin kuin mies Ullanlinnassa – Niillä, joilla menee huonosti, menee todella huonosti. Ylen uutiset 20.11.2017. Viitattu 17.12.2017. <https://yle.fi/uutiset/3-9937017>

Yli-Parkas, Hanne 2016. Julkisivu aurinkopaneeleista. Turun Sanomat 10.3.2016. Viitattu 10.10.2017. <http://www.ts.fi/uutiset/paikalliset/853509/Julkisivu+aurinkopaneeleista>

Liite 1. Lähellä lähiössä -hanke medioissa

Aamuset 25.2. 2017. Kerro asuinalueestasi biisin sanoituksella. <http://www.aamuset.fi/teemat/1613845605/Kerro-asuinalueestasi+biisin+sanoituksella>

Aamuset 29.3.2017 Muistopeli herättää pansiolaisten muistot henkiin. <http://www.aamuset.fi/teemat/1613864186/Muistopeli+herattaa+pansiolaisten+muistot+henkiin>

Aamuset 11.4.2017 Pansion Me-talolla korjataan pyöriä ja paistetaan pizzoja. <http://www.aamuset.fi/teemat/1613870454/Pansion+Metalolla+korjataan+pyoria+ja+paistetaan+pizzoja>

Helsingin Sanomat 10.3.2017. Kaisu Moilasen artikkeli ”Lähiöbaareista etsitään nyt laulujen sanoja – Eero Oulasvirta teki oodin Kontulalle Kalevalan tyyliin”. <https://www.hs.fi/kaupunki/art-2000005121977.html>

Keskisuomalainen 23.2.2017. Seppo Pänkäläisen artikkeli ” Sanoita lähiöbiisi ja voita mainetta ja kunniaa”.

Koillis-Helsingin lähtitieto 29.3.2017. Anna Häkkisen artikkeli ”Mun Tapuli kierättää ihmisiä omilla kulmilla”. <http://www.lahitieto.fi/2017/03/29/mun-tapuli-kierrattaa-ihmisia-omilla-kulmilla/>

Koivukylän lähisanomat. Karoliina Ajankin artikkeli ”Biisihautomoissa suurin ilo syntyy luomisesta”. https://asiakas.kotisivukone.com/files/rekolanraikas.kotisivukone.com/Veteraanit/Lahis_nro_2_2017.pdf.

änsiväylä 27.2.2017. Kaikki kuulolle! Kontula, Suvela, Koivukylä... – Nyt on aika tehdä uusi, upea lähiöbiisi. <https://www.lansivayla.fi/artikkeli/490820-kaikki-kuulolle-kontula-suvela-koivukyla-nyt-on-aika-tehda-uusi-upea-lahiobiisi>

MTV 3. Lähiöbiisille etsitään nokkelaa sanoitusta. <https://www.katsomo.fi/#!/jakso/33001025/kevennykset/734081/lahiobiisille-etsitaan-nokkelaa-sanoitusta>

Turun Sanomat 2.4.2017. Susanna Hiltusen artikkeli ”Muistot talteen muistopeliin”.

Turun Sanomat 13.4.2017. Pizza kuntoon ja pyörä huoltoon.

Turun Sanomat 19.4.2017. Pizzanpaistoa ja pyöränhuoltoa Pansiossa.

Viikko-Savo 8.3.2017. Kerro omasta asuinalueestasi sanoituksella. https://is-suu.com/viikkosavo/docs/vsnettiin_20170308/9

Ylen Kultakuume -radio-ohjelma. Hiljaisuus on sisäistä rauhaa ja luonnollista – myös kaupungissa. Juontaja Sari Möttönen. <https://areena.yle.fi/1-4024244?autoplay=true>

Arto Lindholm (toim.)

Lähiöiden osallisuuskirja

Monet 1960 –1970 –luvuilla rakennetut lähiöt ovat ajautuneet taloudelliseen, sosiaaliseen ja etniseen eriytymiskiarteeseen. Lähiöihin ei ole muodostunut samanlaista asukkaista kumpuavaa yhteisöllistä kaupunkiaktivismia kuin kantakaupunkeihin. Lähiöiden asukkaita osallistavia projektimaisia hankkeita on kritisoitu kipakasti siitä, että ne eivät tuota pysyviä tuloksia ja ovat ylhäältä alaspäin suunnattuja.

Humanistinen ammattikorkeakoulu ja Yhteismaa ry. tekivät 18 yhteisöllisyyttä ja osallisuutta lisäävää toimintakokeilua Helsingissä, Vantaalla, Turussa ja Jyväskylässä. Kokeiluiden tarkoitus oli tutkia, miten juuri eriytyneissä lähiöissä on mahdollista lisätä yhteisöllistä omaehtoista toimintaa ja osallisuuden kokemuksia. Tämä teos sisältää toimintakokeiluiden havainnot ja johtopäätökset, ja ne tiivistetään ”lähiöosallistajan ohjenuoriksi”.

Teos on suunnattu lähiötyöntekijöille, kaupunkitutkimuksesta kiinnostuneille ja lähiöiden asukkaille. Lähellä lähiö –hanke oli mahdollista toteuttaa opetus- ja kulttuuriministeriön tuella.

ISBN 978-952-456-290-4 (verkkojulkaisu)

ISSN 2343-0664 (painettu)

ISSN 2343-0672 (verkkojulkaisu)

HUMANISTINEN
AMMATTIKORKEAKOULU

Opetus- ja
kulttuuriministeriö

